

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Linda Prokešová

Povstání Tây Sơn a osobnost Lê Ngọc Hân

The Tây Sơn uprising and character of Lê Ngọc Hân

Praha 2013

vedoucí práce: Ing. Bình Slavická

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Binh Slavické za cenné rady, pomoc při překladech z vietnamštiny a její vstřícný přístup.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. 8. 2013

Obsah

Úvod	7
1. Povstání Tây Sơn	8
1.1 Situace ve Vietnamu v období mezi 15. a 17. stoletím	9
1.1.1 Administrativní a politická situace	10
1.1.2 Otázka půdy a život rolníků	11
1.1.3 Válka rodů Mạc, Trịnh a Nguyễn	12
1.2 Příčiny povstání	14
1.2.1 Příčina administrativní: rozdělení Vietnamu a rozšiřování území	14
1.2.2 Příčina ekonomická: devalvace měny a zdanění	14
1.2.3 Zemědělská krize v Đàng Trong a Đàng Ngoài	16
1.3 Průběh povstání	18
1.3.1 Bratři Nguyễn Nhạc, Nguyễn Huệ, Nguyễn Lữ	18
1.3.2 Boje v Đàng Trong (1773 – 1785)	20
1.3.3 Boje v Đàng Ngoài (1786-1789) a spor mezi bratry	23
1.3.4 Boj proti Čchingům	24
1.4 Dynastie Tây Sơn	26
1.4.1 Nastolení	26
1.4.2 Pád	27
1.4.3 Dopad na společnost	29
2. Osobnost Lê Ngọc Hân	30
2.1 Manželství s Quang Trungem	30
2.2 Smrt Lê Ngọc Hân	31
2.3 Pohled společnosti na Lê Ngọc Hân	33
2.3.1 Literární dílo	34
2.3.2 Severní mýtus	35
2.3.3 Jižní mýtus	37
3. Tây Sơn festival	40
Závěr	42
Bibliografie	43
Příloha 1. Přeložený úryvek básně Ai tư văn	46
Příloha 2: Přehled vietnamských dynastií	47
Příloha 3. Obrázky	48
Příloha 4: Mapa Vietnamu 18. století	51

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá jedním z významných období vietnamské historie, tj. obdobím 17. – 18. století s rolnickým povstáním Tây Sơn, a osobností Lê Ngọc Hân (1770-1799), jednou z posledních princezen dynastie Pozdní Lê. Cílem práce je podat historický přehled tohoto období, jeho hlavní významné postavy a události a představit princeznu Lê Ngọc Hân jako historickou a literární osobnost.

Klíčová slova:

Vietnam, Tây Sơn, Nguyễn Huệ, Lê Ngọc Hân, Gia Long

Abstract

This Bc. thesis addresses one of the important eras of the Vietnamese history, that is the 17th-18th century when the peasant uprising Tây Sơn took place and also when one of the last princesses of the Later Lê dynasty lived - Lê Ngọc Hân (1770-1799). The aim of this dissertation is to give a historical overview of this period and its main characters and also to introduce princess Lê Ngọc Hân as a historical and literary figure.

Key words:

Vietnam, Tây Sơn, Nguyễn Huệ, Lê Ngọc Hân, Gia Long

Struktura práce

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole nastíním politickou a administrativní situaci, která předcházela tomuto velkému povstání. Zabývám se také otázkou vlastnictví půdy, životem rolnického obyvatelstva, v neposlední řadě bojem šlechtických rodů o moc a hlavními příčinami vzniku samotného povstání. Dále popisuji jeho chronologický průběh, hlavní představitele, založení nové dynastie a velkým vítězstvím v bojích proti Číňanům, její pád a následný dopad událostí na společnost. Druhou kapitolu věnuji významné osobnosti tohoto období, manželce hlavního vůdce povstání, Lê Ngọc Hân. Nastiňuji její krátký život a sňatek s Nguyễnem Huê (Quang Trung), který ji ovlivnil jak po stránce životní, tak po stránce literární. Představuji dva hlavní mýty, které vedou spory o jejím vztahu k manželovi a literárnímu počínu. V příloze nalezneme přeložený úryvek její oslavné a zároveň smuteční básně, kterou napsala po smrti manžela. Nakonec se věnuji současnému pohledu a odkazu na toto významné období a jemu věnovaným festivalům a svátkům.

Poznámka k transkripci

Ve své práci používám obecně platný úzus přepisu vietnamských jmen a slov do češtiny. Ponechala jsem veškerou vietnamskou diakritiku a skloňuji pouze poslední část jména či sousloví.

Úvod

Tato práce si klade za cíl vytvořit přehled událostí během rolnického povstání ve Vietnamu během 18. století a představit významnou osobnost tohoto období, princeznu Lê Ngọc Hân.

Výběr tématu vychází z mého studijního zaměření na vietnamská studia a mého zájmu o toto významné období vietnamských dějin a také o významné ženské postavy, které se zapsaly do vietnamské historie. Snažila jsem se vytvořit přehlednou práci, která se zabývá historicky důležitou událostí vietnamských dějin, o které se v literatuře o vietnamských dějinách dočteme většinou jen stručně, a zdroje se mnohokrát opakují.

Při psaní své práce vycházím primárně ze dvou děl: co se týče samotného povstání především z knihy *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc* od Oscara Chapuise, která je velmi přehledným a obsažným materiálem pro studium tâysonského povstání, a *The Tay Son Uprising, society and rebellion in eighteenth-century Vietnam* od George Duttona, která je velmi detailním popisem celého povstání a s ním souvisejících událostí. O osobnosti Lê Ngọc Hân bohužel neexistuje mnoho dochovaných zdrojů. Vycházím z disertační práce Wynna Wilcoxe, *Women and mythology in vietnamese history: Lê Ngọc Hân and Hồ Xuân Hương, and the production of historical continuity in Vietnam*, která je cenným materiálem při zkoumání literárního díla Lê Ngọc Hân. Vedle zmíněných primárních zdrojů budu ve své práci také využívat materiály z elektronické databáze JStore, která poskytuje mnoho odborných článků.

Co se týče vietnamských materiálů, využívám především internetové články, které odkazují na další cenné zdroje a opírala jsem se o přehled vietnamských dějin v knize *Đại Cương Lịch Sử Việt Nam (Souhrnné dějiny Vietnamu)* od Trương Hữu Quynhe a také o starší dílo *Lịch sử Việt Nam từ nguồn gốc đến thế kỷ XIX, 2 tập (Dějiny Vietnamu od počátku do 19. století, 2 díly)* od Đào Duy Anh, které však bylo velmi detailní a náročné na překlad. Čerpala jsem i z vietnamské kroniky *Việt Nam sử lược (Nástin dějin Vietnamu)* od Trần Trọng Kim nebo z *Khâm Định Việt sử Thông giám cương mục (Kompletní císařská evidovaná historie Vietnamu)*, který je dílem několika autorů z 19. století. Ke studiu tohoto období existuje důležitý materiál s názvem *Hoàng Lê nhất thống chí (Sjednocené záznamy císařské dynastie Lê)*, který je pravděpodobně společným dílem členů prominentní rodiny Ngô Thì. Nápomocná mi byla studie a výklad tohoto díla od George Duttona: *The Hoàng Lê Nhất Thống Chí and Historiography of late eighteenth-century Đại Việt*.

1. Povstání Tây Sơn

Tâysonské povstání bylo nejúspěšnějším povstáním v předkoloniální historii vietnamského státu a poskytlo příležitost k první západní vojenské intervenci ve Vietnamu, která přerostla ve více než dvě staletí anarchie, kdy byla země uměle rozdělena na sever a jih.¹ Toto rozdělení nemělo však kulturní, etnický nebo ekonomický význam, jednalo se pouze o vnitropolitický boj dvou hlavních mocných šlechtických rodů, Trịnh a Nguyễn. Formální vláda dynastie Lê (1428-1789) se stala pouze stínovou loutkou těchto dvou naproti sobě bojujících rodů. Hluboká krize a všudypřítomná korupce pak dala impuls k drobným rolnickým povstáním, která vyvrcholila v tâysonské povstání. V literatuře se můžeme setkat s několika označeními pro toto období. Komunističtí vietnamští historici používají výraz „revoluce“ (*cách mạng*) nebo označení „rolnické hnutí/povstání“ (*phong trào nông dân/khởi nghĩa nông dân*).² Tito historici nahlíží na povstání jako na hrdinský a nacionalistický čin rolnické vrstvy (*tầng lớp nông dân*), která se vzbouřila proti hamižným regentům a bojovala za znovusjednocení celého Vietnamu. Je však důležité zmínit, že toto povstání se netýkalo pouze rolníků. Hlavní tři vůdci, bratři Nguyễnové, by se spíše dali zařadit ke střední a bohatší vrstvě obyvatel, vzdělání získali od vlivného a respektovaného učence, který vedl boj proti rodu Nguyễn. Bratři tedy do svých řad infiltrovali rolníky, ale sami jimi v podstatě nebyli. Během devatenáctého století byli rodem Nguyễn bratři označováni jako „bandité“ (*tặc*) nebo „rebelové“ (*giặc*).³ *Tây Sơn* znamená v překladu Západní hory, proto jsou vůdci tohoto povstání také někdy nazýváni horaly.⁴

---

¹ LAMB, Boyden Helen: *Vietnam's Will to Live*, New York, 1973, s. 51.

² Např. Văn Tân (*Cách mạng Tây Sơn*) nebo Trần Huy Liệu (*Đánh giá cuộc cách mạng Tây Sơn và vai trò lịch sử của Nguyễn Huệ*), Nguyễn Văn Hoàn (*Phong trào khởi nghĩa nông dân và văn học Việt Nam thế kỷ XVIII và nửa đầu thế kỷ XIX*) a Nguyễn Khắc Đạm (*Tại sao các cuộc khởi nghĩa nông dân ở Việt Nam có màu sắc tôn giáo?*)

³ Dále také jako „západní bandité“ (*tây tặc*), na severu země používali spojení „západní lidé“ (*tây nhân*) nebo „západní dynastie“ (*tây triều*). Podle LI, Tana: *Nguyễn Cochinchina*, New York, 1998, s. 152.

⁴ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 89.

1.1 Situace ve Vietnamu v období mezi 15. a 17. stoletím

Čtyři století trvající panování dvou dynastií Lý a Trần (1009-1400) tvoří jisté integrální období rozvinutého feudálního státu.⁵ Po odpoutání od čínské nadvlády se podařilo vytvořit základy státní moci a dále ji zdokonalit. Co se týče náboženství, buddhismus a jeho vliv začal slábnout (zcela nezmizel, stal se pevnou součástí vietnamského způsobu myšlení a např. panovníci se na sklonku života ubírali do klášterů, kde se oddávali meditaci a rozmluvami s mnichy) a nahradil ho konfucianismus. Po odražení třech mongolských invazí (v letech 1258, 1285 a 1288) a dobytí čamského království v roce 1471 se Vietnam stal významným hráčem v mezinárodní politice jihovýchodní Asie.⁶ Na sklonku dynastie Trần (konec 14. století) však přišel úpadek. Byly porušovány konfuciánské mravy; královský dvůr vyhazoval peníze za nesmyslné stavby a zábavu.

Na počátku 15. století došlo ve Vietnamu ke stagnaci obchodu i zemědělské výroby. Během tohoto období čínská dynastie Ming (viet. *Minh*, 1368-1644) obnovila nadvládu nad vietnamským územím. Využívala velmi kruté politiky- docházelo ke krutým mučením, země byla drancována, knihy páleny a docházelo k sinizaci, což znamenalo násilné vnucování čínské kultury místnímu obyvatelstvu. Silný odpor obyvatelstva vyústil v úspěšné povstání Lam Son (1418-1427), které nastolilo novou dynastii Pozdní Lê, která se stala symbolem rozkvětu a rozmachu země, kdy bylo navazováno na tradice dynastií Lý a Trần.

16. století bylo ve znamení vnitropolitických bojů mezi šlechtickými rody Mạc, Trịnh a Nguyễn, přičemž se Vietnam ocitl ve stavu anarchie a obyvatelé postihla chudoba a hladomory. Do toho se do Vietnamu dostali první evropští misionáři, kteří měli za úkol obrátit místní obyvatelstvo na křesťanskou víru. Došlo k latinizaci vietnamského písma, na kterém se podílel významný francouzský misionář Alexandre de Rhodes.⁷ Rostl zájem evropských velmocí jako např. Francie, Nizozemí a Velké Británie o obchod s Vietnamem. Byly zakládány obchodní

---

⁵ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 69.

⁶ Ibid., s. 69.

⁷ Alexandre de Rhodes (1591-1660) francouzský jezuitský misionář, přičítá se mu zásluha na latinizaci vietnamského písma a sepsání vietnamsko-portugalsko-latinského slovníku.

společnosti a obchodní přístavy; například v provincii Hung Yên přístav Phố Hiến, v Quảng Nam přístav Hội An (Faifo).⁸

Na konci 17. století se dostali k moci panovníci z vítězných rodů Trịnh a Nguyễn, kteří se postavili proti šíření křesťanství, vyhnali misionáře ze země a od Evropanů chtěli pouze jejich zbraně a peníze. Neustálé boje mezi těmito rody zemi zpustošovaly a situace se stále zhoršovala. Vznikala menší povstání nespokojených obyvatel, která pak přerostla v největší povstání Tây Sơn, které se zapsalo do dějin vietnamské historie.

1.1.1 Administrativní a politická situace

Po stránce administrativy také docházelo ke změnám. V 15. století se Vietnam dělil na dvanáct provincií a každá z nich se dělila na menší správní celky.⁹ V Číně byla u moci již zmiňovaná dynastie Ming, která se hlásila k obnovení tradic Říše středu, což také znamenalo znovunastolení nadvlády nad vietnamským územím. V roce 1407 se vietnamské území stalo čínskou provincií, která podléhala zvláštním administrativním opatřením a jejíž správou byli pověřováni čínští guvernéri. Provincie byla rozdělena na kraje, okresy a okrajové oblasti a obyvatelstvo se dělilo na dvě vrstvy: obyvatele nížin a na barbary, kam spadali příslušníci menšinových etnik.¹⁰

V 18. století se hromadily prvky krize a nadcházejících přeměn: zemědělská krize, politická a administrativní krize, rozvoj řemesel a obchodu, rozšíření zahraničních styků a korupce ve vládních kruzích.¹¹ Toto období bylo jedním z nejdůležitějších pro vietnamský lid, během něhož pokračovala expanze směrem na jih a docházelo k navazování vztahů s Evropany (misionářská činnost, vojenská výpomoc a obchodní styky).¹²

---

⁸ Více o obchodu ve Vietnamu dostupné z: <<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kaalexander.pdf>>.

⁹ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu: Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 75.

¹⁰ Ibid., s. 74.

¹¹ NGUYỄN Khắc Viện: *Vietnam: A historical sketch*, Hanoi, 1974, s. 94.

¹² DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, Bangkok, 2006, s. 18.

1.1.2 Otázka půdy a život rolníků

Charakteristickým rysem civilizací Dálného východu je zemědělství a vztah k půdě.¹³ Dynastie Lý (1010-1225), která počátkem 11. století vytvořila stát Đại Việt, usilovala o vybudování centralizované monarchie, založené na systému státního vlastnictví půdy. Koncem 12. století se však ve státě Đại Việt¹⁴ začaly projevovat rozpory, plynoucí z růstu soukromého feudálního vlastnictví. Politická krize vyústila v roce 1225 v pád dynastie Lý a nastolení vlády rodu Trần (1225-1400). Nástup této dynastie znamenal další upevnění centralizované feudální monarchie, založené na státním vlastnictví půdy. To však bylo dočasné a ve 14. století se opět začaly objevovat příznaky krize, vyvolané růstem boje rolnictva, bránícího se nadměrnému vykořisťování, a bojem mezi jednotlivými skupinami feudální vládnoucí třídy. Tento boj vyústil v pokusy o reformy koncem 14. století, jejichž iniciátorem byl Hồ Quý Ly.¹⁵ Po vyhnání mingských vojsk a zničení zbytku dynastie Trần se chopil moci Lê Lợi (vládl 1428-1433) a založil dynastii Pozdní Lê (1428-1789). Roku 1429 vyhlásil pozemkovou reformu, při níž byla zestátněna půda neobdělávaná, půda vymřelých rodů a rovněž půda těch vlastníků, kteří podporovali Mingy.¹⁶ Sbírka zákonů *Hồng Đức*¹⁷ (*bộ luật Hồng Đức*) z roku 1483 stanovila zákony a pravidla na ochranu statkářů a pozemkového vlastnictví. Feudální společnost prožívala století rozmachu. Systém založený na soukromém vlastnictví půdy koexistoval s institucí obecných pozemků, v praxi se ale kontrola v dlouhodobém procesu oslabovala, rostoucí mandarínská byrokracie získávala stále větší vliv.¹⁸

Ve státě Đại Việt se nejnižší postavené skupiny rolníků nazývaly *nô tỳ*, ale setkáváme se v pramenech i s označeními jinými: *gia nhân*, *gia nô*, *nô gia* nebo *nô lệ*¹⁹. Pracovali především

---

¹³ Dostupné z: <<http://www.klubhanoi.cz/pdf/iczemed.pdf>>.

¹⁴ Označení Đại Việt se používalo pro Vietnam v období mezi roky 1054 – 1804.

¹⁵ Hồ Quý Ly byl úředník, literát a zakladatel krátkodobé dynastie Hồ (1400-1407). Byl vysoce postaveným úředníkem na dvoře posledního vládce dynastie Trần v době, kdy už moc rodu upadala. Inicioval řadu reforem: zavedl papírové peníze, snažil se prosadit používání Jižních znaků (chữ Nôm), nechal zkonfiskovat zemědělskou půdu a její soukromé vlastnictví. Omezil také počet otroků na jednoho pána. Podle: HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján a STRAŠÁKOVÁ Mária. *Slovník vietnamské literatury*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011, s. 117 – 118.

¹⁶ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 74.

¹⁷ Tento zákoník nechal vypracovat král Lê Thánh Tông (1460-1497), platil až do 18. století a týkal se všech právních odvětví. Byl velice pokrokový, přiznával i určitá práva ženám a kladl důraz na humanitnost.

¹⁸ Dostupné z: <<http://www.klubhanoi.cz/pdf/iczemed.pdf>>.

¹⁹ VASILJEVOVÁ, Zdeňka: *Feudalismus v zemích Dálného východu I.*, Praha, 1983, s. 147.

u soukromých majitelů půdy. M. A. Českov o jejich sociálním postavení říká, že mělo velmi blízko k otroctví.²⁰ Formálně tyto skupiny přežívaly až do doby pozdního feudalismu, ale už v 15. století nebyly příliš početné.²¹ Rolníci byli velmi často vykořisťováni. Ti, co náleželi k soukromým statkům, byli zcela závislí na majiteli a odváděli mu naturální rentu. Půda byla často darovaná i s rolníky.

Na vesnicích vládli statkáři a hodnostáři, kteří vybírali velmi vysoký nájem za půdu a požadovali přemrštěné úroky z půjček.²² Zasaženy byly i rolníci národnostních menšin v horách, kteří museli odvádět stále více místních produktů, jako byla vzácná dřeva, med, včelí vosk, nosorožčí rohy, sloní kly atd.²³

1.1.3 Válka rodů Mạc, Trịnh a Nguyễn

Počínaje rokem 1509 se na císařském dvoře rodu Lê vystříдалo několik slabých a neschopných panovníků, kteří si znepřátelili velkou část dvora a nebyli schopni nastolit autoritu čelíce sérii lidových povstání. Převahu u dvora Lê získal bývalý kapitán císařské gardy²⁴ Mạc Đăng Dung (1483-1541), který byl znám svou silou a lstivostí. Rody Trịnh a Nguyễn ze strachu před jeho vlivem opustily tehdejší hlavní město Đông Quan (dnešní Hanoj) spolu s mladým císařem Lê Chiêu Tôngem (1516-1522) a zmocnily se jižní části Vietnamu.²⁵ Tímto vypukla válka mezi rodem Mạc na jedné straně a rody Trịnh a Nguyễn na straně druhé. Roku 1527 Mạc Đăng Dung svrhl loutkového císaře Lê Cung Hoànga (1522-1527) a uzurpoval si vietnamský trůn pod jménem Minh Đức. Přeživší z rodu Lê byli vyhnáni do exilu, útočiště našli v laoských knížectvích.²⁶ O dva roky později abdikoval a předal moc svému synovi Mạc Đăng Doanhovi. Oba rody se několik let snažili dobýt hlavní město, ale zatím neúspěšně. V létě roku 1537 s pomocí čínské armády přiměli Mạc Đăng Dunga, aby uznal dynastii Lê a nadvládu spojenců na jihu země. Nelíbilo se jim ale, že rod Mạc stále ovládá sever, a válka tak pokračovala. Roku

---

²⁰ ČEŠKOV, M. A.: *Očerki istorii feudal'nogo Vjetnama. (Po mat'erialam vjetnamskich chronik XVIII – XIX vv.)*, Moskva, 1967, str. 22. Podle VASILJEVOVÁ, Zdeňka: *Feudalismus v zemích Dálného východu I.*, Praha, 1983.

²¹ Ibid., s. 147.

²² NGUYỄN Khắc Viên: *Vietnam: A historical sketch*, Hanoi, 1974, s. 93.

²³ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc.*, Westport, 1995, s. 134.

²⁴ Byl strážcem krutého a zvráceného vietnamského monarchy Lê Uy Mụa (1488-1509).

²⁵ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 88.

²⁶ DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 19.

1541 (uvádí se i 1545) však Mạc Đăng Dung zemřel a došlo k oslabení celého rodu. Situace využil Trịnh Kiêm (žil 1502-1570), vůdce rodu Trịnh, který rozšiřoval svou moc. Roku 1592 se podařilo spojencům dobýt hlavní město a zbavit se tehdejšího krále Mạc Mậu Hợpa (1562-1592). Rod Nguyễn pomalu ale jistě získával vládu nad jižní oblastí a těšil se vzrůstající nezávislosti. To se ale nelíbilo rodu Trịnh, který konečně získal sever země pod svou kontrolu.

Roku 1600 na císařský trůn pod záštitou Trịnhů (1545 - 1787) nastoupil Lê Kính Tông (vládl 1600-1619). Nový vůdce rodu Nguyễn, král Nguyễn Hoàng (vládl 1600-1613), přerušil kontakty s císařským dvorem, ačkoli rod Lê stále uznával. Další král jménem Nguyễn Phúc Nguyên (vládl 1613-1635) již odmítal platit císaři daně, což znamenalo zneuznání vlády rodu Lê i Trịnh. Následně v roce 1627 vypukla pětáctiletá válka mezi rody Trịnh a Nguyễn. Rod Trịnh ovládal nejlidnatější část Vietnamu, ale rod Nguyễn měl několik výhod: Nguyễnové se v podstatě jen bránili, málokdy podnikali výboje na sever. Také využívali kontakty s Evropany, zejména Portugalci, a nakoupili tehdy moderní zbraně (děla a muškety). Měli výhodný terén pro organizaci vojska - úzkou protáhlou planinu, která měla na jedné straně hory a na druhé straně moře.²⁷

V roce 1673 uzavřel Trịnh Tạc²⁸ s Nguyễn Phúc Tầnem²⁹ mír a Vietnam byl oficiálně rozdělen na dvě části - Đàng Ngoài (sever) a Đàng Trong (jih).³⁰ Sever si vydobyl rod Trịnh, jih zas rod Nguyễn. Formálně však říši Đại Việt vládla dynastie Lê, jejíž předci se dostali na trůn roku 1428, ale ve skutečnosti byla řízena rodem Trịnh, který vládl nad císařským dvorem. Rody Trịnh a Nguyễn uznaly, že jsou vojensky na mrtvém bodě a de facto nastalo příměří. Přírozenou hranicí se stala řeka Gianh, která protéká provincií Quảng Bình, ve středním Vietnamu. Tato hranice byla po válečném období striktně dodržovaná a obě nově vytvořená území mezi sebou neměla fakticky žádný přímý kontakt. Nicméně tok informací byl zachován díky obchodníkům, kteří cestovali mezi oběma územími.³¹

---

²⁷ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 88.

²⁸ Trịnh Tạc (1606–1682) byl jedním z nejúspěšnějších vládců rodu Trịnh, vládl v letech 1654–1682.

²⁹ Nguyễn Phúc Tần (1620-1687) byl vládce rodu Nguyễn (1648-1687), připojil téměř všechny zbývající území Čampy.

³⁰ Viz příloha č. 4.

³¹ DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 22.

1.2 Příčiny povstání

Mezi hlavní příčiny povstání patří administrativní, ekonomická a zemědělská krize a následný hladomor. Země trpěla neustálými vnitropolitickými spory, nedostatkem potravin a vykořisťováním vysoko postavenými pány obou rodů. Začalo tak docházet k drobným povstáním mezi rolníky, která však byla mocnými rody vždy potlačena.

1.2.1 Příčina administrativní: rozdělení Vietnamu a rozšiřování území

Jak už bylo řečeno, Vietnam si rozdělily, po dlouhých bojích, dva nejmocnější rody v zemi – rod Trịnh a rod Nguyễn, které na konci 17. století pronásledovaly vietnamské konvertity a vyhnaly ze země křesťanské misionáře. Od Evropanů vyžadovali pouze munici a peníze. Svá území však chtěly oba rody neustále rozšiřovat a mít pod svojí správou. Úspěšnější v tom byl rod Nguyễn, který velice rychle expandoval a zabíral i vzdálené území na jihu Vietnamu.

Oblasti nárokové Nguyễny se rapidně rozšiřovaly. Toto výrazné rozšíření politické moci směrem na jih mělo několik následků. Počet lidí a množství půdy, které bylo pod jejich dozorem, výrazně vzrostlo, a také se čím dál tím víc vzdaloval od královského dvoru ve Phú Xuân.³² Oblast kolem Qui Nhơn byla obývaná politickými vězni ze severu, kteří byli zajati během válek mezi Trịnh a Nguyễn a také zbylí obyvateli Čamského království.³³ Navíc jak Nguyễnové rozšiřovali své zájmy daleko na jih země v deltě Mekongu, museli čelit konfliktu s Khmery a jejich kambodžským impériem a také vojenskému konfliktu se Siamskou říší v polovině 18. století a stávali se tak více a více zranitelnějšími.

1.2.2 Příčina ekonomická: devalvace měny a zdanění

Katalyzátorem největšího povstání ve vietnamské historii byla devalvace měny. Když se v jižním Vietnamu nedostávalo mědi, dovážela se z Číny a Japonska. Trh však nebyl stále nasycen, a tak se muselo dovážet mědi více a za vyšší cenu. Regent Nguyễn Phúc Loan se snažil na situaci vydělat a prodával právo na ražbu mincí hodnostářům a mandarínům. Bylo založeno okolo sto sléváren, které bez vládní kontroly razily mince a postupně do nich

---

³² Phú Xuân byl do roku 1774 sídlem královského dvora Nguyễnů, o rok později ho dobyl rod Trịnh.

³³ DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 29.

přidávaly cín na úkor obsahu mědi.³⁴ To vedlo k nedostatku potravin v jižních oblastech Vietnamu, jelikož cena rýže rapidně vzrostla. Lidé radši rýži skladovali, než aby ji prodávali za nekvalitní peníze. Navíc, jak uvádí Lê Quý Đôn, nové mince bylo snadné padělat, což vedlo k prohloubení nedůvěry v měnu a podbívalo snahy o stabilizování měnové situace.³⁵ Pro dvůr Nguyễnů Lê Quý Đônovy provokace nebyly neznámé (můžeme se o tom dočíst v pamětech vysloužilého úředníka Ngô Thế Lâna z roku 1770),³⁶ který požadoval, aby se vyrábělo více měděných mincí a zřídil se rýžový sklad, který by pomohl stabilizovat cenu. Jeho nápad však nebyl vyslyšen.

Dvůr Nguyễnů byl vojensky vytížen na jihu a zároveň musel čelit rozvíjející se ekonomické krizi. Přehnané utrácení peněz vládců, kteří si chtěli zvýšit prestiž, neefektivní systém výběru daní, zkorumpovaní úředníci, prudce klesající příjmy ze zámořských obchodů díky zmenšujícímu se počtu obchodních lodí kotvících v hlavním přístavu Hội An (Faifo), nákladný boj se Siamci, neřízená produkce rýže a krize s ražbou mincí - to vše narostlo do nekontrolovatelné krize, která vygradovala v druhé polovině 60. let 18. století, kdy byla státní pokladna zcela vyčerpána.

Naléhavým problémem zvyšující tlak na oblast Qui Nhơn byla rostoucí chuť Phú Xuânu po levné rýži pěstované v deltě Mekongu. Dle dokumentu z roku 1769, byla v tomto regionu podstatná nerovnováha mezi populací a produkcí rýže.³⁷

Nejsilnějším katalyzátorem pro nepokoje byly daně. Ve druhé polovině 18. století se uskutečnil velký nárůst daní. Uzurpátor Truong Phúc Loan (?- 1776), který rád zneužíval moci ve svůj vlastní prospěch, zavedl mezi lidmi velmi nepopulární daň „*thuế đinh*“ (tzv. *daň z hlavy*). Tato daň byla plošnou daní za každého registrovaného člena vesnice a každého dospělého mužského člena (od 18 let), ačkoliv se její výše lišila podle společenského postavení, věku a dokonce i regionu. Další faktor lidové nespokojenosti byl fakt, že státní výběr daní

---

³⁴ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 89.

³⁵ Lê Quý Đôn: *Phủ biên tạp lục (Kroniky zpacifikovaných pohraničních oblastí)*, s. 220. Podle: DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 33.

³⁶ Text pamětí můžeme naléznout v *Đại Nam chính biên liệt truyện (Hlavní evidence biografii Đại Namu)* s. 175. Podle: DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 33.

³⁷ Pro detailnější informace doporučuji samostatnou kapitolu *Quy Nhon and the Mekong delta rice trade* v knize Tana Li: *Nguyễn Cochinchina*, New York, 1998, s. 144-148.

zatěžoval regiony s vzkvétající ekonomikou, které byly nejvíce atraktivní pro zkorumpované úředníky.³⁸

Rolníci z nížin už nebyli jedinými nespokojenými s výběrem daní, silná nespokojenost byla i v horských oblastech. Lidé z hor čelili prudkému nárůstu daní a silícím tendencím o přímou nadvládu oblasti ze strany Nguyễnů.

1.2.3 Zemědělská krize v Đàng Trong a Đàng Ngoài

Na severu byla zanedbávána údržba kanálů a hrází, která patřila mezi panovnické povinnosti, a následkem toho došlo k prolomení hrází řek Mã a Chu v Thanh Hoá a následné zničení úrody, což vedlo k hladomoru. Roku 1711 musel rod Trịnh výnosem „zakázat šlechticům, statkářům a hodnostářům, aby využívali úpadek rolníků ke zvětšování svých panství pod rouškou koupě“.³⁹ Kupní smlouvy ve skutečnosti sloužily na legalizaci násilného zabírání půdy na úkor drobného rolnictva. Statkářské chamtivosti neunikly ani obecní pozemky. Roku 1739 císařský dvůr musel přiznat, „že rolníci nemají z čeho žít“.⁴⁰ Situace se natolik vyostřila, že roku 1740 trịnhský kníže navrhl znárodnit všechnu půdu a nanovo ji rozdělit občanům, kteří by platili nájemné státu. Proti návrhu se postavila celá mandarínská byrokracie a všichni statkáři, takže návrh rychle stáhli.⁴¹

Jedním z nejnapadnějších příznaků zemědělské krize byl vzrůstající počet soudních sporů v případě zabírání půdy. Když se však vyvlastněný rolník dostavil před mandarínský soud, musel dávat úplatky, šikanovali ho a často nakonec stejně spor prohrál. Stížnosti přicházely na královský dvůr v tak velkém počtu, že roku 1723 museli Trínhové založit u brány do císařského paláce Vrchní odvolací soud, který rozhodoval s konečnou platností.

Nguyễn Khắc Viện ve svém díle píše:

„Na vesnicích hodnostáři využívají tisíciletou taktiku, svévolně vládnou, zabírají majetek jiných občanů a tak se obohacují, utlačují chudé, pohrdají nevědomými a využívají každou nejmenší příležitost, aby lidi obžalovali a vedli proti nim soudní

---

³⁸ DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 35.

³⁹ NGUYỄN Khắc Viện: *Dejiny Vietnamu*, Bratislava, 1978, s. 87.

⁴⁰ Ibid., s. 87.

⁴¹ Ibid., s. 87.

*spor. Chudí lidé nezvládnou pokračovat ve sporu. Dokonce i zámožného člověka je možné přivést takto na mizinu“.*⁴²

Od roku 1715 do roku 1769 začal nárůst povstání v horských oblastech. Roku 1737 musel rod Trịnh všude zřídit strážné věže, které signálními ohni hlásily pohyby povstaleckých skupin. Všechna povstání byla rychle potlačena. O hladomoru v roce 1735 se píše v kronice *Khâm định Việt sử Thông giám cương mục*:

*„Přibývalo zlodějů a zbojníků, zejména v Hải Dương. Rolníci přestali obrábět pole. Všechny zásoby na vesnicích se vyčerpaly, mimo Son Namu. Lidé bloudili s dětmi na zádech a hledali trochu rýže. Její cena závratně rostla, sto dongů už nestačilo na jediné jídlo. Lidé se živili zeleninou, trávou, jedli potkany, hady, kůru ze stromů. Podél cest ležely mrtvoly“*⁴³.

Chudoba dolehla na 1 730 vesnic.⁴⁴ Lidé kvůli hladomoru opustili vesnice. Tito zbídačení rolníci následně tvořili jádro bojových jednotek ve velkých povstáních 18. století.

Na jihu nebyla situace o nic lepší. Roku 1744 podle vzoru Trịnhů se Nguyễnové označovali jako králové (vương), potom co nechali postavit hlavní město v Phú Xuân (dnešní Huế). Brzy se královský dvůr a aristokracie oddávali rozhazovačnému způsobu života. Sídli v cihlových a kamenných domech, které byly zdobeny hedvábnými záclonami a dřevěným nábytkem. Oblékali se do drahého hedvábí, zatímco chudí žili v prázdných slaměných chýších a jejich oděv se skládal pouze z bederní roušky. Pro bohaté bylo „zlato a stříbro zrnky písku a rýže nebyla nic víc než bláto“.⁴⁵

Roku 1765 se pomocí regenta Nguyễn Phúc Loana dostal na trůn mladičký dvanáctiletý Nguyễn Phúc Thuần (vládl 1765 – 1777). Nguyễn Phúc Loan byl znám svou krutostí a bezcitným odstraňováním svých protivníků, v důsledku čehož si získal mnoho nepřátel. Na klíčové posty dosazoval své rodinné příslušníky, k jeho politice také patřilo

---

⁴² NGUYỄN Khắc Viện: *Dejiny Vietnamu*, Bratislava, 1978, s. 87.

⁴³ Ibid., s. 96.

⁴⁴ *Khâm Định Việt sử Thông giám cương mục*, s. 853.

⁴⁵ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, s. 134.

vybíráni vysokých daní. Jeho bohatství bylo nezměrné. Po záplavách prý nechal své zlato sušit venku a ozářilo tak celý dvůr.⁴⁶

Roku 1768 propukl obrovský hladomor. Polovina populace v Đàng Trong vymřela. V dopise psaném roku 1775, Otec Labarette, francouzský kněz, uvedl, že má pocit, jakoby si „*Bůh vylil vztek na tuto nešťastnou zemi, která bývala tak prosperující a zalidněná. Lidé umírali hladem po tisících. Matky jedly svá novorozeňata, celé rodiny páchaly sebevraždou. Čínští žoldáci praktikovali kanibalismus a tvrdili, že je lidské maso chutné. Na trzích se prodávaly části lidských těl. Ulice byly pokryty rozkládajícími se těly, která měla vliv na zdraví ostatních.*“⁴⁷

1.3 Průběh povstání

V následující kapitole představuji bratry Nguyễnovy, hlavní vůdce povstání, jejich ambice a následné strategické vytvoření armády, boje proti mocným rodům Trịnh a Nguyễn na severu a jihu země, boje se Siamem a hlavním nepřítelem Nguyễn Phúc Ánhem.

1.3.1 Bratři Nguyễn Nhạc, Nguyễn Huệ, Nguyễn Lữ

Praděd bratrů Nguyễn nesl příjmení Hồ a byl ze stejného rodu jako Hồ Quý Ly, král a zakladatel dynastie Hồ (1400-1407) a na základně záznamů z kronik (*Lịch sử Việt Nam, tập I a Việt Nam sử lược*) pocházel z provincie Nghệ An. Během války mezi rody Trịnh a Nguyễn byl zajat a přesídlen do Qui Nhơn. Otec bratrů se jmenoval Hồ Phi Phúc. Přijali však příjmení po matce - Nguyễn. Učinili tak, aby si lépe získali přízeň obyčejných lidí, neboť půda na jihu stále byla původně rodu Nguyễn.⁴⁸

Nguyễn Huệ se narodil roku 1753 ve vesnici Tây Sơn, v provincii Nghĩa Bình. Byl třetí ze tří bratrů a z celkových osmi dětí. Jeho otec, známý také jako Nguyễn Phi Phúc, přiměl své tři syny studovat v již brzkých letech jejich života. Jejich mistr bojových umění byl Trương Văn Hiến, učitel Nguyễn Phúc Luân, otce Nguyễn Phúc Ánh. Také je učil literatuře, historii a válečnému umění. Byl to první muž, který rozpoznal talent bratrů a radil jim, aby konali dobré skutky. Je možné, že proroctví „*Tây khởi nghĩa, Bắc thu công*“

---

⁴⁶ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, s. 135.

⁴⁷ Podle: CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*. Westport, 1995, *op. cit.*, s. 135.

⁴⁸ TRẦN Trọng Kim: *Việt Nam sử lược*, s. 144.

(povstání na západě (Tây Sơn), úspěch/vítězství na severu) je jeho interpretací. Tâysoni se stali slavnými díky své zásadě „*công bằng, không tham nhũng, và chỉ cướp của của người giàu, giúp người nghèo*“ („spravedlnost, žádná korupce, jen bohatým brát a chudým dávat“).⁴⁹

Po nějakou dobu byla rodina, kromě nejmladšího bratra Nguyễn Lữ, zapojena do skromného obchodu s betelovými listy a arekovými ořechy, na kterých byli lidé stejně závislí jako později na tabáku. Nguyễn Nhạc se stal výběřčím daní v době, kdy lidská insolvence požadovala drastické zákonné vymáhání. Jako boční příjem si vybral hazard. Někdo by očekával, že používal své vlastní peníze, ale postupně si bral peníze z výběřčí kasy. Když ho opustilo štěstí, tak aby se vyhnul soudnímu stíhání, odešel do hor a stal se lupičem - vietnamským Robinem Hoodem, který bohatým bral a chudým dával. I když chudí tvořili v povstání většinu, na jeho straně stálo několik významných stoupenců. Mezi první patřili dva čínští bohatí obchodníci Lý Tài (李才) a Tập Đình (集亭), kterým však nikdy příliš nedůvěřoval. Následně se stal ale dostatečně silnou a vůdčí osobností.

Tâysonské povstání a úspěchy národního hrdiny Nguyễn Huệ (roku 1788 se prohlásil císařem a přejal nové jméno Quang Trung) jsou legendární kapitolou ve vietnamské historii. S jednoduchým heslem „*phò Lê, diệt Trịnh*“ (*Pomáhat rodu Lê, zničit rod Trịnh*) dobyl oblast Bắc Hà (jiný název pro Đàng Ngoài), v pouhých sedmi dnech porazil dvousetdevadesátitsícovou čínskou armádu, která byla dvakrát tak větší než jeho vlastní. Byl to právě on, kdo se stal národním symbolem boje za nezávislost a jeho činy nejsou v moderní vietnamské společnosti zapomenuty. Zemřel v pouhých devětatřiceti letech z noci 15. na 16. září roku 1792 v Phú Xuân (dnešní Hué) v boji proti svému hlavnímu nepříteli Nguyễn Ánhovi.

Roku 1771, v osmnácti letech, stál po boku svého staršího bratra Nguyễn Nhaca, když povstání vypuklo. V dalších letech vedl boje, které oslabily moc rodu Nguyễn na jihu Vietnamu a také porazil siamskou armádu vedenou Nguyễn Ánhem. V třiatřiceti letech, roku 1786, se rozhodl vést válku na severu rodu Trịnh a to i navzdory tomu, že s tím nesouhlasil jeho starší bratr. Roku 1788 porazil čínskou armádou dynastie Čching a osvobodil Thăng Long (dnešní Hanoj). Během posledních let svého života se snažil o napravení systému celého

---

⁴⁹ TRẦN Trọng Kim: *Việt Nam sử lược*, s. 144.

státu. Soustředil se především na ekonomiku, rozvoj zemědělství a obchodu (zejména na rozvoj rybářství, keramiky a produkce hedvábí). Co se týče vzdělání a kultury, byl zastáncem písma *chữ Nôm*⁵⁰, které mělo kompletně nahradit stávající úřední klasickou čínštinu. Roku 1791 pověřil vzdělance Nguyễn Thiếp (1723-1804), aby zorganizoval přeložení klasických konfuciánských děl, která se měla používat pro výuku.⁵¹

O jeho životě a plánech se můžeme dočíst i v básních jeho hlavní manželky Lê Ngọc Hân, která uvádí, že ideálem pro něj bylo především „pomáhat lidem budovat vlast.“ I přes nekončící boje prahnul po neustálém vzdělávání a v neposlední řadě byl i geniálním vojenským stratégem. V každodenním životě byl dobromyslný a bezstarostný, neztrácel vtip a byl milovníkem klasického divadla.⁵²

1.3.2 Boje v Đàng Trong (1773 – 1785)

Krajina v oblasti An Khê (provincie Gia Lai), rodiště bratrů, se stala strategickým místem pro vytvoření armády, protože byla velmi špatně přístupná a člověku nebezpečná. Kromě toho se v těchto horských oblastech vyskytovali koně, sloni a v půdě síra a železo. Roku 1773 se nejstarší ze tří bratrů Nguyễn Nhạc rozhodl dobýt Qui Nhơn. Předstíral, že je vězeň, zavřel se do klece a nechal se svými muži doručit k provinčnímu guvernérovi.⁵³ Když se pak ocitl uvnitř chrámu, rozbil klec a otevřel bránu své armádě, která pak mohla vtrhnout dovnitř a zaútočit. Z dobytého Qui Nhonu pak odráželi útoky Nguyễnů a během roku dosáhli kontroly oblasti od Quảng Nghĩa po Bình Thuận. Pro rod Trịnh na severu to znamenalo, že mohou skoncovat s jejich letitou konkurencí a tak Trịnh Sâm využil oslabení rodu Nguyễn a v roce 1774 pod záminkou potlačení povstalců vyslal generála Hoàng Ngũ Phúc s 30 000 muži na jih. Díky zradě Nguyễnského důstojníka poprvé Trịnhové uspěli a překonali hradby hlavního města Phú Xuânu. Tam pobili téměř všechny členy rodu Nguyễn. Utéct se podařilo mladému králi Nguyễn Phúc Thuầnovi a jeho rodině do Quảng Nam. Tam král jmenoval svého synovce Nguyễn Phúc Dương svým zástupcem. Dal mu rozkaz, aby zůstal a bojoval do té doby, než se

---

⁵⁰ Název vietnamského písma, které vzniklo úpravou znaků klasické čínštiny, jímž se zachycoval národní jazyk-vietnamština. Podle: TRẦN Trọng Kim: *Việt Nam sử lược*, s. 158.

⁵¹ NGUYỄN Khắc Viện: *Vietnam: A historical sketch*, Hanoi, 1974., s. 115.

⁵² PHAN Huy Lê: *Quang Trung, the hero of 1789 in Vietnam. Vietnamese studies: new series no. 21 (91)*, Hanoi, 1989, s. 112.

⁵³ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995s. 136.

svým druhým synovcem Nguyễn Phúc Ánhem dorazí do Gia Định (dnešní Ho Či Minovo Město).⁵⁴

Poté, co si armáda Hoàng Ngũ Phúc odpočinula, vyrazila do Hoa Vinh, kde narazila na pomocnou kantonskou armádu Tây Sơn, kterou vedl ambiciózní čínský obchodník Tập Đình. Ta pobíjela trịnhské vojáky do té doby, než jim přišla pomoc ze severu a obrátila tak vítězství na svou stranu. To dalo záminku Nguyễn Nhacovi, který neměl rád Tập Đìnhe, aby se ho zbavil. Ten uprchl do Číny, kde byl zajat Čchingy a byla mu setnuta hlava. Trìnhoové tak získali provincii Quảng Nam a Nguyễn Nhac se ocitl v pasti mezi trínhskou i nguyễnovskou armádou. Rozhodl se tedy, že vyšle posla ke generálovi Hoàng Ngũ Phúcovi a nabídne mu pomoc v tažení proti uprchlému dvoru Nguyễn. Hoàng Ngũ Phúc souhlasil a udělil mu titul generál-velitel Tây Sơn.⁵⁵ Vyslal svého asistenta Nguyễn Hữu Chínhe, aby provedl patřičný obřad k tomuto aktu, který zahrnoval tradiční předávání meče, vlajky, pokrývky hlavy, šaty a koně.⁵⁶

Povstalci tedy vyrazili směrem na jih proti vojsku Nguyễnů, které sídlilo v provincii Phú Yên. Nguyễn Nhac ze začátku předstíral, že podporuje nástupnictví dědice trůnu Nguyễn Phúc Dương. Oženil ho s dcerou generála Hoàng Ngũ Phúc a donutil ho, aby se prohlásil knížetem. Ten ale nesouhlasil z toho důvodu, že jeho strýc byl stále u moci v Gia Định. Nguyễn Nhac předstíral, že poprosí vlivného generála Phú Yênu o pomoc. Ten měl však pochybnosti o jeho loajalitě k rodu Nguyễn. Této situace využil nejmladší z bratrů, Nguyễn Huệ, který zaútočil na provinční sídlo a zahrnul tak pod svou kontrolu Phú Yên a později, když podlehl nemoci generál Hoàng Ngũ Phúc, tak i provincii Quảng Nam. Tato provincie připadla tedy Nguyễn Huệovi, Nguyễn Nhac odjel zpátky do Qui Nhơn.

Na jaře roku 1776 nařídil Nguyễn Nhac svému bratrovi Nguyễn Lữovi, aby vedl námořní armádu do přístavu Cần Giỏi, zaútočil na Gia Định a dobyl tři paláce Phiên Trấn, Trấn Biên a Long Hồ. Nguyễnové utekli do Bà Rịa (provincie Đồng Nai). Těm pomohl vysoce postavený Đỗ Thanh Nhân, který vyhnal Nguyễn Lữ a dobyl zpátky palác Phiên Trấn. Nguyễn

---

⁵⁴ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 90.

⁵⁵ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, s. 138.

⁵⁶ ĐÀO Duy Anh: *Lịch sử Việt Nam từ nguồn gốc đến thế kỷ XIX*, 2 tập, 1958, s. 377.

Lữovi se ale podařilo sebrat všechnu rýži ze skladu, naložit ji do lodí a stáhnout armádu zpátky do Qui Nhonu.⁵⁷ Co neuvezli, nechali spálit.⁵⁸

Roku 1776 Trịnh Sâm oficiálně daroval vůdci Tây Sơn provincii Quảng Nam. V reakci na to se Nguyễn Nhạc prohlásil králem Tâysonů (*Tây Sơn vương*) a uvěznil Nguyễn Phúc Dương v pagodě. Později se mu však podařilo uprchnout a přidat se ke svému strýci králi Nguyễn Phúc Thuânovi v Gia Định.

Roku 1777 bratři Nguyễn Nhạc a Nguyễn Huệ vyslali do Gia Định námořní i pozemní armádu. Nguyễn Phúc Dương a Nguyễn Phúc Thuân se dali opět na útěk, ale tentokrát byli dopadeni a zavražděni. Z královského rodu přežil pouze jediný člen, a to sedmnáctiletý Nguyễn Phúc Ánh (dále už jen Nguyễn Ánh). Byl velice inteligentní a neústupný a v následujících letech vedl boj se svým vojskem proti Tâysonům na jihu v oblasti Gia Định. Roku 1780 se prohlásil králem, pokračovatelem rodu Nguyễn a vládcem Đàng Trong. Roku 1781 hledal útočiště u siamského krále Chakri Rámy I. (vládl 1782-1809). V roce 1782 Nguyễn Nhạc a Nguyễn Huệ vtrhli se sto válečnými loděmi do přístavu Cần Giò a zničili Nguyễn Ánhovu flotilu. Pak se vrátili zpátky do hlavního města. Tato situace se ještě jednou opakovala. Nguyễn Ánh uprchl na ostrov Phú Quốc.⁵⁹ Nguyễn Huệ ho ovšem stále pronásledoval, tak se přemístil na souostroví Côn Đảo.⁶⁰ Měl velké štěstí, život mu zachránil tajfun, který zabránil, aby ho nepřátelé dopadli. V roce 1783 vyslal do Bangkoku misi, která předala tamnímu vládci květy ze zlata a stříbra a požádala ho o pomoc proti Tâysonům.⁶¹ V té době začal Nguyễn Ánh také vyjednávat s Francouzi. Cítil ale, že jeho postavení je natolik nejisté, že radši světil svého nejstaršího sedmiletého syna, prince Cảnhe, do rukou svého přítele, francouzského misionáře Pigneau de Béhainea. Ten odvezl prince Cảnhe do Francie a požádal krále Ludvika XVI. o ekonomickou i vojenskou pomoc v boji proti rebelům. Mezitím se roku 1785 Nguyễn Ánh vrátil s 20 000 muži siamské armády a 300 válečnými loděmi do Gia Định. Když se o tom dozvěděl Nguyễn Huệ, okamžitě vyrazil se svou armádou na jih. Siamce obklíčil a zničil, z celé

---

⁵⁷ ĐÀO Duy Anh: *Lịch sử Việt Nam từ nguồn gốc đến thế kỷ XIX*, 2 tập, 1958, s. 378.

⁵⁸ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 90.

⁵⁹ Phú Quốc je největším vietnamským ostrovem, patřícím k jihovietnamské provincii Kiên Giang. Ve vietnamském kontextu se mu někdy přezdívá *Đảo Ngọc*, tj. Nefritový ostrov). K Phú Quốcu patří dalších 21 menších ostrovů. Celé souostroví leží v Siamském zálivu.

⁶⁰ Souostroví Côn Đảo leží v jihovýchodní části Vietnamu v Bà Rịa, provincii Vũng Tàu.

⁶¹ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 90.

siamské armády se domů vrátila pouhá desetina. Tímto si tâysonská armáda zbudovala i velký respekt v ostatních státech jihovýchodní Asie.

1.3.3 Boje v Đàng Ngoài (1786-1789) a spor mezi bratry

Po zničení siamské armády se bratři zaměřili na své nepřátele na severu země. Rod Trịnh tam okupoval Phú Xuân (nachází se v dnešním Hué). Kvůli hladomoru a povodním mnoho lidí opustilo své domovy ve snaze obstarat si potravu.⁶² Rod Trịnh byl oslaben smrtí Trịnh Sâm roku 1782. Nguyễn Nhạc se svým vojenským stratégem Nguyễn Hữu Chỉnhem vyrazil na sever. Akci s ním vedl Nguyễn Huệ a se svým vojskem pochodoval přes průsmyk Hải Vân, aby získal zpět Phú Xuân a provincie Quảng Bình a Quảng Trị. Nguyễn Nhạc byl ovšem přesvědčen, že jeho bratr chce tyto provincie a přilehlé území dobýt bez jeho svolení a že si veškerou slávu zabere pro sebe. Tímto začal spor mezi Nguyễn Nhạcem a Nguyễn Huệm, jenž trval necelých pět měsíců roku 1787.

Armáda Nguyễn Huệ postupovala velice rychle a v červenci téhož roku dosáhla delty Rudé řeky. Za podpory obyvatelstva a bojových jednotek zničil Nguyễn Huệ dvousetletou nadvládu rodu Trịnh. Bratři se usmířili a Nguyễn Nhạc rozdělil nově zabrané území mezi všechny tři bratry. Nguyễn Nhạc spravoval Qui Nhơn a měl na starosti střední část Vietnamu, Nguyễn Lữ měl na starost Gia Định a deltu Mekongu, Nguyễn Huệ zodpovídal za severní oblast Thuận Hóa a Nghệ An a byl nejstarším bratrem jmenován králem Severu (*Bắc Bình Vương*) a usadil se ve Phú Xuân.⁶³

Poté se bratři vrátili spolu s armádou do Phú Xuânu. Nečekaně ale proti nim vystoupil jejich stratég Nguyễn Hữu Chỉnh, který se prohlásil vůdcem severní oblasti. To se Nguyễnovi Huệ nelíbilo, a vyslal tak dva posly, aby pomohli generálu Vũ Văn Nhậmovi (? – 1788) rebela Chínhe zlikvidovat. I ten byl ale opojen mocí ve vidině přivlastnění si území, a když se to Nguyễn Huệ dozvěděl, odjel do Thăng Longu a zabil ho. Na jeho místo dosadil Ngô Văn Sởa (? – 1795) a odjel zpátky do Phú Xuânu.

---

⁶² DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 46.

⁶³ Ibid, s. 47.

1.3.4 Boj proti Čchingům

Nguyễn Huệovy nepřítomnosti však využil císař Lê Chiêu Thống (Lê Mẫn Đế, 1787 – 1789), který vyslal posly, aby požádali mandžuskou dynastii Čching, která v Číně tehdy vládla, o pomoc proti Tâysonům. Ta neváhala využít situace a císař Čchien-lung pověřil guvernéra Tôn Sĩ Nghịho (孫士毅), aby se svou dvousetdevadesátitisícovou armádou dobyl vietnamské území. Bratři Tây Sơn jí museli čelit jak na vodě, tak na souši. Zpočátku byla čchingská armáda v přesile a tâysonská armáda musela ustoupit. Číňané mezitím stihli obsadit Thăng Long. Pekingský císařský dvůr vyhlásil Lê Chiêu Thốnga za „annamského krále“ i když moc měl v rukách Tôn Sĩ Nghị.

Když Nguyễn Huệ cítil největší ohrožení, vzal vedení do svých rukou. Dvacátého druhého dne jedenáctého měsíce roku 1788 se slavnostním obřadem ve Phú Xuân prohlásil císařem s novým jménem Quang Trung. Poté odjel se svou armádou do Nghệ An. Při slavnostní přehlídce ke svým vojákům pronesl:

„Čchingové vtrhli do naší krajiny, obsadili hlavní město Thăng Long. V minulosti proti nim bojovaly také sestry Trung, Đinh Tiên Hoàng bojoval proti Sungům, Trần Hưng Đạo proti mongolské invazi, proti Mingům Lê Lợi. Tito hrdinové nepřehlíželi tomu, jak drancují naši zemi, povzbudili lidi do boje za spravedlivou věc a útočníka vyhnali. Čchingové zapomněli, co se stalo Sungům, Mongolům a Mingům a napadli naši zemi. Vyžeňme je z našeho území..“⁶⁴

Známá je i Quang Trungova báseň:

*Đánh cho để dài tóc,
Đánh cho để răng đen,
Đánh cho nó chích luân bất phản,
Đánh cho nó phiến giáp bất hoàn.
Đánh cho sử tri Nam quốc anh hùng chi hữu chủ!⁶⁵*

---

⁶⁴ NGUYỄN Khắc Viện: *Vietnam: A historical sketch*, Hanoi, 1974, s. 112.

⁶⁵ < <http://freedomforvietnam.wordpress.com/2011/02/18/a-poem-by-emperor-quang-trung/> >.

V překladu:

*Bojujme za naše dlouhé vlasy,
bojujme za naše černé zuby.
Bojujme tak, aby naši nepřátelé neměli odvahu nás vyzvat znovu,
bojujme tak, aby naši nepřátelé neměli jediné brnění od krve.
Bojujme tak, ať historie zná hrdinskou Jižní zemi, která má své vlastníky.*

Quang Trung dostal zprávu, že Číňané hodlají opustit Thăng Long a to šestého dne prvního lunárního měsíce, na který připadá novoroční svátek Tét⁶⁶, který slaví jak Číňané, tak Vietnamci. Quang Trung slíbil svým vojákům, že Nový lunární rok oslaví v hlavním městě po porážce Čchingů. Armáda se tedy rozdělila do několika skupin a zamířila do hlavního města. Během několika dní čchingské vojsko rozprášili. Lê Chiêu Thông, kterému byla přidělena moc od Čchingů, nevěděl jak se zachovat. Byl znám svou krutostí a nemilosrdností. Všichni, kteří byli neschopní a nevyhovovali, byli krutě potrestáni. Rozhodl se tedy pro krvavou čistku svého harému. Ženy, které otěhotněly s někým z Tâysonů, byly vykuchány a jejich nenarozené plody byly předhozeny psům. Třem jeho strýcům, kteří provdali své dcery za Tâysony, byly useknuty nohy a poslány na trh. Několik vysokých hodnostářů bylo zabito nebo vyhnáno ze země.⁶⁷

Třetí den prvního měsíce roku 1789 Quang Trung překvapil v noci spící čchingské vojsko v Thăng Longu. K boji používal slony, kteří nemilosrdně rozšlapali tisíce vojáků. Někteří se bez boje vzdali a utekli. Je udivující, jak v krátkém čase (čtyřicet dva dnů, z toho třicet pět pouze plánování a příprava a zbylých sedm dní válčení) byla čchingská armáda poražena. Vztah s Čínou však zůstal nadále vazalský, po usmíření roku 1790 byly vztahy na dobré úrovni. Quang Trung dokonce chtěl požádat o ruku čchingské princezny, která se měla stát jeho vedlejší manželkou.⁶⁸ Toho se ale již nedožil.

---

⁶⁶ Vietnamský Nový rok (vietnamsky *Tết Nguyên Đán*, častěji jen zkráceně *Tết*) se slaví ve stejný den jako čínský Nový rok. Jeho přesné datum připadá na termín od 21. ledna do 21. února a svátky začínají vždy první den prvního měsíce podle lunárního kalendáře.

⁶⁷ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, s. 154.

⁶⁸ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 93.

1.4 Dynastie Tây Sơn

Tato dynastie trvala dvacet čtyři let (1778 - 1802) a u moci se vystřídal celkem tři panovníci: Nguyễn Nhạc (Thái Đức, 1778 - 1793), Nguyễn Huệ (Quang Trung, 1788-1792) a Nguyễn Quang Toản (Cảnh Thịnh, 1792 - 1802). Hlavním městem mezi roky 1778 - 1793 byl Qui Nhon a mezi lety 1786 - 1802 Phú Xuân. Ve vietnamských kronikách však nikdy jako oficiální dynastie nebyla uznána. Ve vietnamských dějinách jsou bratři Tây Sơn nazýváni povstalci, a zejména následující dynastie Nguyễn je považovala za rebely. Přesto jim je přiznáván větší přínos než Nguyễn Ánhovi, který opřel svou vládu o přežilý konfucianismus⁶⁹ a požádal o pomoc Francouze, kteří pak mohli oficiálně vstoupit do země a začít s kolonizací Vietnamu.

1.4.1 Nastolení

Poté, co Tâysoni porazili rod Nguyễn, obsadili jejich pozici a roku 1778 se Nguyễn Nhạc prohlásil císařem (*hoàng đế*) a pod jménem Thái Đức (Velká ctnost) založil novou dynastii Tây Sơn (1778-1802) s hlavním městem v Qui Nhon. Svým dvěma bratrům také udělil vysoké hodnosti.⁷⁰ Přízvisko *Đức*, tedy ctnost, používali už králové dynastie Lê. I mezi sebou bratři používali toto přízvisko nebo označení pro staršího/mladšího bratra- *đức anh* nebo *vua anh* pro Nguyễn Nhạc, *đức em* nebo *vua em* pro Nguyễn Huệ.⁷¹ Na počátku povstání, aby vylepšili svou image a popularitu, se hlasili k prostému lidu. Bratři Nguyễn Nhạc a Nguyễn Huệ se označovali jako „lidé bavlněného oblečení“ (*người áo vải*) – jinými slovy nechodili oděni v luxusních šatech, které nosili byrokraté. Dodnes jsou ve Vietnamu označováni jako *anh hùng áo vải* – hrdinové bavlněného oblečení.⁷²

Mezi roky 1778 – 1788 bratři neúnavně bojovali s Nguyễn Ánhem, porazili jím vedenou siamskou armádu roku 1785 a později i čínskou roku 1789, během níž se druhý král dynastie Tây Sơn, Nguyễn Huệ, oženil s princeznou Lê Ngọc Hân, dcerou krále Lê Hiển Tônga a prohlásil se císařem pod jménem Quang Trung. Zajímavé tedy je, že Vietnam měl touto dobou tři krále.

---

⁶⁹ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 101.

⁷⁰ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, s. 139.

⁷¹ Dutton, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 78.

⁷² Ibid., s. 82 – 82.

Po smrti Quang Trung, který zemřel v boji proti Nguyễn Ánhovi v roce 1792, nastoupil na trůn jeho tehdy teprve desetiletý syn Nguyễn Quang Toản, který převzal jméno Cảnh Thịnh. Po smrti Quang Trung (1792) a Nguyễn Nhạ (1793) pokračoval v boji proti Nguyễn Ánhovi. Nebyl tolik ambiciózní jako jeho otec, ale za svojí vlády provedl několik inovací. K prvním patřilo zrušení lidmi neoblíbené „věrnostní karty“ (*tín bài*)⁷³, kterou zavedl jeho otec. V oblasti duchovní nařídil sloučit nespočet buddhistických chrámů, které byly rozprostřeny různě po celé oblasti, a nechal postavit jen několik hlavních chrámů okolo centra. Navíc ještě ostře zakročil proti křesťanství na počátku roku 1795. Potvrzují to početné misionářské dopisy.⁷⁴ Po bojích s Nguyễn Ánhem byl však nakonec dopaden a stejně jako jeho následovníci krutě popraven.

1.4.2 Pád

Roku 1792, šestý den devátého měsíce, Quang Trung zemřel nejspíše náhle na mozkovou mrtvici.⁷⁵ S ním skončila celá tato fascinující kapitola vietnamské historie. Mezi roky 1792 a 1802 probíhaly neustále boje mezi Nguyễn Ánhem a Tâysony. Nguyễn Ánh mezi tím úspěšně dobýval jižní provincie s pomocí francouzských vojáků. Ti mu od roku 1787⁷⁶, co připluli do Đàng Trong, radili ve vojenských taktikách a pomohli mu vycvičit jeho vojsko. Ve všech vojenských intervencích hrálo hlavní roli počasí – tzv. monzuny⁷⁷, a také moderně vyzbrojená flotila, která převyšovala tu tâysonskou. Pak se Nguyễn Ánh opět snažil dobýt pevnost Qui Nhon. Nguyễn Nhạcovi přišlo na pomoc čínské vojsko a armáda Quang Trungova syna Cảnh Thịnh.⁷⁸ Ti však byli poraženi a roku 1793 zemřel i starý Nguyễn Nhạ, který byl dle legendy tak zahanbený z toho, že jeho sídlo padlo do rukou nepřítele, že začal „chrlít krev, až zemřel“.⁷⁹ Roku 1799 Nguyễn Ánh za podpory siamského vojska dobyl pevnost Qui Nhon. Téhož roku zemřel jeho blízký přítel Pigneau de Béhaine, který podlehl

---

⁷³ Průkaz, který Tâysoni používali pro kontrolu obyvatel, viz kapitola 1.4.3 Dopad na společnost.

⁷⁴ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995., s. 53.

⁷⁵ O jeho smrti se vedou dodnes spory.

⁷⁶ Pigneau de Béhainovi se podařilo přesvědčit francouzského krále Ludvika XVI., aby Nguyễn Ánhovi pomohl. Roku 1787 byla podepsána smlouva o pomoci, která ale však byla Francií anulována. Béhaine si ovšem vojáky a lodní flotilu sehnal sám bez pomoci krále.

⁷⁷ Monzun, je označení pro pravidelný vzdušný proud, který v některých částech světa mění směr se změnou ročního období.

⁷⁸ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 99.

⁷⁹ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, s. 141.

únavě a náročnému podnebí. Nguyễn Ánh se vrátil do Gia Định a uspořádal mu honosný pohřeb. Této situace využila tâysonská armáda a napadla a úspěšně znovu dobyla Qui Nhon (již přejmenovaný na Bình Định). Roku 1801 Nguyễn Ánh a jeho armáda díky vynikající strategii dobyli v této oblasti tâysonské kotvící loďstvo. Touto událostí už byl osud dynastie Tây Sơn zpečetěn. Král Cảnh Thịnh ještě sice vyslal posla s tributem a požádal o pomoc čínský dvůr, ale jeho protivník byl s tímto nápadem rychlejší a úspěšnější. V zoufalství se snažil Cảnh Thịnh prchnout, ale byl dopaden a popraven velmi krutým způsobem - musel před zraky jihovietnamské armády pomoct kosti svého otce a strýce, čímž znesvětil jejich památku. Pak byly jeho končetiny přivázány ke čtyřem slonům a byl roztržen na čtyři části. Celou dobu beze slova hleděl na pozůstatky svého otce.⁸⁰ Mezi další oběti patřila statečná generálka Bùi Thị Xuân (? – 1802), která několikrát vedla se svým manželem tâysonské vojsko (učila vojáky jezdit a trénovat slony) a vždy úspěšně odolávala nepříteli.⁸¹ Mezi tâysonskými generály a mandaríny zavládly neustálé spory o moc a korupce. Jejich vliv slábl a pomalu ale jistě ztráceli důvěru prostého obyvatelstva. Lidé, kteří je celou dobu podporovali, proti tâysonskému režimu povstali a dali najevo svoji nespokojenost. Tato situace a neutuchající chaos už jen nahrával Nguyễn Ánhovi, který se pak dvacátého dne sedmého měsíce roku 1802 dobytím Thăng Longu chopil moci.

Roku 1802 tedy nastoupil na trůn Nguyễn Ánh, který přejal jméno Gia Long (složenina z dvou velkých metropolí Gia Định a Thăng Long, která měla připomínat sjednocení země pod jeho vládou⁸²) a založil novou dynastii Nguyễn. Stát přejmenoval z Đại Việt na *Việt Nam* a sídelním městem se stal Phú Xuân.

---

⁸⁰ CHAPUIS, Oscar: *A History of Vietnam: From Hong Bang to Tu Duc*, Westport, 1995, 143.

⁸¹ Ibid., s. 143.

⁸² HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 101.

1.4.3 Dopad na společnost

Severní Vietnam se za Tâysonů díky podpoře místních hodnostářů dával po porážení Čchingů dohromady a mohl být obnoven pořádek po ničivých válkách. Tâysonský dvůr si získal přízeň lidu díky zrušení starého daňového systému, který způsobil obyvatelům země tolik problémů. Daně ze zemědělské půdy se platila podle klasifikace do tří kategorií a některé vedlejší daně byly zrušeny. Byl vytvořen nový daňový systém, založený na vietnamském, a nikoli na čínském modelu. Tâysoni se snažili, aby se obyvatelé mohli vrátit na svou půdu a do vesnic, které ve válce museli opustit. Celkově se snažili o budování vlastní kultury a odklánět se od čínské, která staletí převládala. Ženám bylo přisuzováno více práv a mohly se například připojit k armádě a stát se generálkami. Na vzdělání měl mít nárok každý, snažili se smazat rozdíly mezi bohatými a chudými. Krutě se stavěli k byrokracii, kterou považovali za kořen veškerých problémů ve vietnamské společnosti.⁸³ Vietnamština byla používána namísto čínštiny, všechny oficiální dokumenty a klasická díla sloužící ke studiu byly přepsané do *chữ Nôm*. Co se týče náboženství, jako byl buddhismus, taoismus a křesťanství, byli bratři po celou dobu velice tolerantní. Evropští misionáři měli volnou ruku, počet katolíků během sedmi let dokonce vzrostl.⁸⁴ Na severu země se aktivně podporoval obchod s Čínou a bylo vytvořeno několik příhraničních trhů.

K tomu, aby mohla vláda občany identifikovat a mít je pod dohledem, využívala několik opatření. Všichni obyvatelé museli mít registrační knížku (*sổ hộ khẩu*), aby bylo jasné, čím se živí, k jaké rodině patří a odkud pochází. Ti, kteří ji neměli, byli automaticky naverbováni do armády. Rolníci v severní oblasti byli za Quang Trunga klasifikováni podle věku – *vị cập* = 9 – 17 let; *tráng hạng* = 18 – 55 let, *lão hạng* = 56 – 60 let; *lão nhiều* = 61 a více let.⁸⁵ Ti, co chtěli po zemi cestovat, museli mít „věrošestní kartu“ (*tín bài*), která se tak nazývala podle sloganu, který nesla na přední straně: *thiên hạ đại tín* (velká věrnost císařství).⁸⁶ Každý třetí muž, mezi 18 a 55 lety, byl naverbován do armády a musel projít přísným a náročným tréninkem. Ve státní správě měli poprvé ve vietnamské historii vojenští úředníci nejvyšší postavení.

---

⁸³ <http://asia.isp.msu.edu/wbwoa/southeast_asia/vietnam/history.htm>.

⁸⁴ LAMB, Boyden Helen: *Vietnam's Will to Live*, New York, 1973, s. 56.

⁸⁵ DUTTON, George: *The Tay Son Uprising*, New York, 2006, s. 128.

⁸⁶ Ibid., s. 129.

2. Osobnost Lê Ngọc Hân

Princezna Lê Ngọc Hân je jednou z nejvíce romantizovaných urozených postav ve vietnamské historii. Obecně se o Lê Ngọc Hân ví málo, vše co víme o jejích myšlenkách, je čerpáno z omezeného zdroje - dvou slavných, leč krátkých básní *Ai tư vãn* a *Vãn Tế Vua Quang Trung*, kterých je údajně autorkou.

Lê Ngọc Hân se narodila 27. dne 4. měsíce roku 1770 v Thăng Longu a byla jednadvacátým dítětem a devátou dcerou krále Lê Hiển Tônga a jeho vedlejší manželky Nguyễn Thị Huyền.⁸⁷ Byla krásná a velice oblíbená. Měla sestru jménem Lê Ngọc Bình(1775?– 1810), která byla nejmladší dcerou krále Lê Hiển Tônga. Otec Lê Ngọc Hân od utlého věku poskytl patričné vzdělání a již v deseti letech byla zběhlá například ve čtení a psaní znaků (čínských i Jižních znaků), vynikala v psaní básní, malování a hrou na strunné nástroje. Čím byla starší, tím byla krásnější. O její kráse se vyprávělo po celém císařském paláci.⁸⁸

2.1 Manželství s Quang Trungem

Roku 1786 jel generál Nguyễn Huệ na sever zničit vojsko rodu Trịnh. Poté v Thăng Longu navštívil císaře Lê Hiển Tônga, aby ho ujistil, že dynastie Tây Sơn se vždy označovala za ochránce královské dynastie Lê. Moc císaře a rodu zůstala ovšem nadále jen nominální. Král Lê Hiển Tông dal na důkaz díky Nguyễn Huệmu za ženu svou nejmilovanější dceru Lê Ngọc Hân. Bylo jí tehdy pouhých šestnáct let, zatímco Nguyễn Huệmu třiatřicet let. Lê Ngọc Hân svého otce poslušně poslechla a jeho příkaz splnila. Tím se stvrdil vzájemný svazek obou rodů. Po několika dnech ovšem císař zemřel a na trůn usedl jeho synovec Lê Chiêu Thống, který se ale později proti Huệmu vzbouřil a chtěl obnovit vztah s rodem Trịnh.

Tento politický akt díky a respektu se ve Vietnamu uskutečnil již ve 12. století, když tehdejší vietnamský král Trần Nhân Tông slíbil čamskému králi Chế Mânovi ruku své dcery Huyền Trân na výraz díky za pomoc v boji proti Mongolům.

---

⁸⁷ <<http://namkyluctinh.org/a-tgtpham/nvsam/vhnamha/namha-ngochan.pdf>>.

⁸⁸ <http://dangcongsan.vn/cpv/Modules/News/NewsDetail.aspx?co_id=30680&cn_id=378500>.

Lê Ngọc Hân se stala hlavní manželkou Nguyễn Huệ.⁸⁹ Císař ve Vietnamu stejně jako v Číně nebo v Japonsku míval několik manželek. Hlavní manželka byla císařovnou a další byly vedlejšími manželkami. Kromě nich měl panovník k dispozici nespočet konkubín.⁹⁰

Lê Ngọc Hân poté odjela s manželem Nguyễn Huệem na jih do Thuận Hóa (oblast Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên-Huế). Tuto událost detailně popisuje ve svých básních *Ai Tư Văn* a *Văn Tế Vua Quang Trung*.⁹¹ Roku 1788 usedl Nguyễn Huệ pod jménem Quang Trung na trůn a než odjel do války proti čínské dynastii Čching na sever, nechal Lê Ngọc Hân titulovat na *Bắc Cung Hoàng hậu* (Severní královnu).⁹² Porodila mu dvě děti, princeznu Nguyễn Ngọc Bảo a prince Nguyễn Quang Đức.⁹³ Roku 1792 však Quang Trung v bitvě náhle zemřel a Lê Ngọc Hân zůstala s dětmi sama.

2.2 Smrt Lê Ngọc Hân

Podle díla *Danh nhân Lê Ngọc Hân* od Chu Quang Trúa, Lê Ngọc Hân po smrti manžela spolu s dětmi odešla z Phú Xuânu a pobývala v pagodě Kim Tiên (v Dương Xuân v Huế), aby mohla dále uctívat svého manžela a vychovávat své děti. Zemřela sedm let po svém manželovi roku 1799 v Huế, bylo jí tehdy teprve devětadvacet let. Phan Huy Ích⁹⁴ za krále Cảnh Thịnh napsal pět smutečních řečí na její počest a osobně je nahlas přečetl nad jejím hrobem. Všech pět řečí bylo později sepsáno ve sbírce *Dụ Am văn tập*.⁹⁵

Později král Cảnh Thịnh slábl a Nguyễn Ánh rodinu neustále ohrožoval. Dynastie za nedlouho padla a princ Nguyễn Quang Đức a princezna Nguyễn Ngọc Bảo zemřeli. Existuje domněnka, že je rod Nguyễn zavraždil, aby se vyhnul problémům, ale také existuje možnost, že podlehl

---

⁸⁹ Jeho první manželka se jmenovala Phạm Thị Liên (nebo také Bùi Thị Nhạn), která byla matkou prince Cảnh Thịnh. Roku 1792 požádal o ruku čchingské princezny, ale ke sňatku nedošlo kvůli Quang Trungovu náhlému úmrtí. Podle: TRẦN Trọng Kim: *Việt Nam sử lược*, s. 159.

⁹⁰ HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária: *Dějiny Vietnamu*, Praha, 2008, s. 94.

⁹¹ <<http://vietsciences.free.fr/vietnam/danhnhan/vua/chuongtrinhphanphuluc.htm>>.

⁹² TRẦN Trọng Kim: *Việt Nam sử lược*, s. 158.

⁹³ *Các nữ tác gia Hán Nôm Việt Nam. Nhà xuất bản Khoa học xã hội, Hà Nội, 2010* od autora Trương Đức Quaa se píše, že se princezna jmenovala Nguyễn Thị Ngọc a princ Nguyễn Văn Đức.

⁹⁴ Vysoký úředník a konfuciánský literát za dynastie Lê a veřejný činitel za dynastie Tây Sơn. Podle: HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján a STRAŠÁKOVÁ Mária *Slovník vietnamské literatury*, Nakladatelství Libri, 2011, s. 227.

⁹⁵ Sbírká vznikala v letech 1780-1822 a obsahuje jednak básně v klasické čínštině a texty různých úředních dokumentů (prohlášení, edikty, dopisy, nápisy apod.). Podle: HLAVATÁ, Lucie: *Slovník vietnamské literatury*, Praha, 2011, s. 227.

nemoci, jelikož každý z nich zemřel v jiném věku (princ ve svých deseti letech v roce 1801 a princezna ve dvanácti letech v roce 1802). Nebyli uvedeni v seznamu těch, kteří byli popraveni.⁹⁶

Matka Lê Ngọc Hân, paní Nguyễn Thị Huyền, byla velice zarmoucená smrtí své dcery a svých vnoučat, a proto najala pár lidí, kteří jeli do Phú Xuânu a přivezli zpět ostatky Lê Ngọc Hân a jejích dětí k pevnosti Thiêt Lâm. Dne 16. července roku 1804 byla Lê Ngọc Hân pohřbena vedle ostatků svých dětí na začátku vesnice Nành, v obci Phù Ninh (dnešní obec Ninh Hiệp, okres Gia Lâm, 20 km od Hanoje) na hřbitově Cây Đại. O této události je také zmínka z roku 1842 v kronice *Đại Nam thực lục (Císařské záznamy z Đại Namu)*. Na začátku své vlády Gia Long nakázal svému sluhovi, aby ukradl jejich ostatky. To se však nepodařilo, jelikož Nguyễn Thị Huyền již tajně vykopala hrob (který pak sloužil jako svatyně) a změnila jim jména tak, aby je nikdo nepoznal.⁹⁷

Za vlády Thiệu Trị⁹⁸ se svatyně začala rozpadat. Roku 1823 také zemřela ve věku sedmdesáti let Nguyễn Thị Huyền a byla pohřbena se svou dcerou a vnoučaty v Thiêt Lâm.

Jeden vzdělanec z vesnice Nành se snažil všem ostatním připomenout, co pro ně Nguyễn Thị Huyền udělala a vybíral od obyvatel vesnice peníze na rekonstrukci svatyně. Bohužel nevěděl, že ho správce vesnice nemá rád; sbírku mu zakázal a označil ho za velezrádce. Král nařídil zničit svatyni, zasypat všechny tři hroby a vyhodit ostatky do Rudé řeky. K následnému uctívání princezny Lê Ngọc Hân obyvatelé vykopali prázdný hrob, kam však následně byli pochováni jiní obyvatelé vesnice.⁹⁹ Od roku 1937 jsou Lê Ngọc Hân, její dvě děti a matka uctívány v sídle Thiêt Lâm.

V roce 2010 Asociace pro zachování hanojského kulturního dědictví (*The Association for the Preservation of Thang Long-Hanoi Cultural Heritage*) ve spolupráci s místními vládními orgány začala stavět chrám na počest Lê Ngọc Hân a její matky v jejich rodné vesnici. Chrám by měl mít rozlohu 1 100 m² a měly by ho obklopovat sochy Lê Ngọc Hân,

---

⁹⁶ <<http://vietsciences.free.fr/vietnam/danhnhhan/vua/chuongtrinhphanphuluc.htm>>.

⁹⁷ <<http://vietsciences.free.fr/vietnam/danhnhhan/vua/chuongtrinhphanphuluc.htm>>.

⁹⁸ Vlastním jménem Nguyễn Phúc Miên Tông (1807-1847), byl třetí král dynastie Nguyễn a nejstarším synem krále Minh Mạga. Jako jeho otec byl velice konzervativní a potrpěl si na dodržování konfuciánských tradic.

⁹⁹ <<http://vietnambreakingnews.com/2008/08/village-home-to-queen/#.UYa008pZh-c>>.

jejího manžela Quang Trung a uvnitř by měl stát oltář zasvěcený Ngọc Hâniným rodičům.^{100,101}

2.3 Pohled společnosti na Lê Ngọc Hân

Období mezi rokem 1957 a rokem 1975, kdy byl Vietnam rozdělen na sever a jih na základě ženevských dohod 17. rovnoběžkou, bylo stěžejní pro vytváření nové společnosti. Marxističtí historici využili Lê Ngọc Hânina díla jako důkaz o progresivitě dynastie Tây Sơn, která byla považovaná za předchůdce vietnamského komunismu. S tím se pojí i dva hlavní mýty o Lê Ngọc Hân, který jsou zcela opačné. Historici ze severního Vietnamu jsou toho názoru, že princezna Lê Ngọc Hân a král Quang Trung do sebe byli bezhlavě zamilovaní. Na to historici z jižního Vietnamu tvrdí, že princezna žila v přetvářce a tajně Quang Trungu nenáviděla. Její nenávist pak měla vyvrcholit tím, že manžela otráвила. Učenci z 18. století se snažili, aby příběh sloužil jako paradigma pro budoucnost. Princezna byla prezentovaná jako básnířka, která měla dát legitimitu jejich vlastní verzi moderních vietnamských dějin a to ve prospěchu pozdější Vietnamské republiky na jihu nebo Vietnamské demokratické republiky na severu. Severovietnamští učenci dávají Lê Ngọc Hân jako vzor spojitosti dynastie Tây Sơn, kterou také uznávají jako poslední legitimní dynastii, protože svou rovnostářskou politikou měla stále na paměti svůj lid (prototyp socialistického státu). V rozporu s tím někteří jihovietnamští učenci a literární kritici viděli v dynastii Nguyễn alegorického předchůdce svého státu a na základě toho mu přisuzovali legitimitu.¹⁰²

Lê Ngọc Hân měla sestru Lê Ngọc Bình a právě osudy obou sester byly také předmětem spekulací. V 50. letech dvacátého století autor Phạm Thường Việt tvrdil, že to byla Lê Ngọc Hân, která se po mučení musela provdat za Gia Longa. Přesto v kronice *Quốc sử di biên* (Doplňené dějiny státu) vědci potvrdili, že to byla právě méně známá Lê Ngọc Bình. Ta se nejdříve roku 1775 seznámila s princem Nguyễn Quang Toảnem (později Cảnh Thịnh, syn Quang Trung) a vzala si ho. Toho však Gia Long nechal krutě popravit. Po sňatku se Gia

---

¹⁰⁰ <<http://vietnambreakingnews.com/2010/03/honoring-national-culture-on-first-water-stage/#.UYa6uspZh-d>> nebo <<http://vietbao.vn/Van-hoa/Tieng-keu-cuu-tu-phan-mo-Ngoc-Han-cong-chua/65052603/181/>>.

¹⁰¹ Návrh projektu nalezneme na <http://www.cpv.org.vn/admin/Upload/News/2009/6/BTA_TN250609.gif>.

¹⁰² WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 413.

Longem dostala královský titul *Đệ Tam Cung* (Třetí manželka nebo Třetí císařovna) a porodila mu čtyři děti.

Jejich osudy byly velice podobné - vyrůstaly na severu, obě měly za manžela krále dynastie Tây Sơn – tím pádem obě byly královnami Phú Xuânu.

2.3.1 Literární dílo

Bylo by vhodné zmínit se obecně o literatuře 17. a 18. století ve Vietnamu. V této době se objevují malé básnické formy a nový typ poezie, tzv. *ngâm/ngâm khúc* (nářek, žalozpěv). Tato forma je obzvláště využívána pro poezii psanou v chữ Nôm. Mezi průkopníky patří básnířka Đoàn Thị Điểm (1705 – 1748), která se proslavila překladem básně z klasické čínštiny s názvem *Chinh phụ ngâm* (Nářek bojovnickovy ženy/Nářky ženy, jejíž muž odešel do války) do chữ Nôm. Další je například Nguyễn Gia Thiều (1741 – 1798), autor básně *Cung oán ngâm khúc* (Nářek dvorní dámy). Mezi ně můžeme právě zařadit i Lê Ngọc Hân a její báseň *Ai tư vãn* (Žalozpěv). Báseň *Ai Tư Vãn* (164 veršů) byla napsána vietnamskou básnickou formou *song thất lục bát*.¹⁰³ Druhá báseň (46 veršů) *Vãn tể vua Quang Trung* (Velebení krále Quang Trung) by se dala zařadit spíše mezi pohřební řeči. Byla napsána formou *fu*¹⁰⁴ a vznikla u příležitosti Quang Trungova pohřbu a pravděpodobně se četla nad jeho hrobem, respektive během smutečního obřadu.¹⁰⁵

Existuje i tvrzení, že básně byly napsány v jakémsi náhlém milostném opojení. To ovšem nemusí znamenat, že by byly její city neupřímné, ale básně splňují konstrukci tohoto žánru, který vyžadoval projevení smutku a představení všech zásluh zemřelého. Koncept těchto básní staví do popředí vztah mezi manželkou a manželem, který je plný citu a citových pout mezi manželem a manželkou. Básně jsou psané v Jižních znacích chữ Nôm.

Důkaz o zamilovanosti, kterou ke svému manželovi cítila, můžeme najít i ve výběru písma a básnické formy, kterou básnířka použila. Jak už jsem ve své práci zmínila, Quang

---

¹⁰³ Forma „song thất lục bát“ – Název *song thất lục bát* je složen ze sinovietnamských slov *song* (pár), *thất* (sedm), slova *lục* a *bát* (šest a osm). Celý název sedm-sedm-šest-osm odpovídá počtům slabik u základních čtyřverší. Báseň začíná dvěma sedmislabičnými verši, pak šestislabičným veršem, po němž následuje osmislabičný verš. Výjimečně se setkáváme také s opačným pořadím šest-osm-sedm-sedm. Podle: SLAVICKÁ, B. *op. cit.*, s. 124.

¹⁰⁴ Čínská popisná forma

¹⁰⁵ Doporučuji se podívat do knihy od Olgy Lomové: *Ach běda, přeběda — oplakávání mrtvých v čínském středověku*. Praha: DharmaGaia, 2004.

Trung byl velkým zastáncem písma *chữ Nôm* a snažil se, aby vytlačilo převažující čínštinu. Lê Ngọc Hân ho ve svých básních také použila. To by mohlo značit jak velký respekt a úctu ke svému muži chovala. Také výběr básnické formy může mnoho napovědět. Ta svým střídavým rytmem umožňuje lépe vyjádřit city, jako je láska nebo smutek a také melancholické nálady.

V básni *Ai tư vãn* pro svého muže truchlí a zároveň mu děkuje za vše, co jí během života poskytl a jak se k ní choval. Zajímavé na tom je, že v básni nemluví pouze za sebe, ale za celý lid, kterému šel Quang Trung vzorem. Rozhodovala jsem se, jestli báseň překládat do ich-formy nebo er-formy. Vybrala jsem nakonec ich-formu, poněvadž mi přišla osobnější, dojemnější a dala se v ní lépe vyjádřit úcta a respekt, což jsem chtěla v překladu zachovat. Snažila jsem se držet vietnamského překladu, který byl sice náročný, ale díky historickému kontextu lépe srozumitelný.

2.3.2 Severní mýtus

Nestává se často, aby se manželky vietnamských králů zapsaly do historie. Jejich jména můžeme nalézt v kronikách v krátkých zmínkách, ale v modernějších historických spisech jde jen o výjimky. Naskytá se nám otázka, proč se tedy o život Lê Ngọc Hân ve dvacátém století literáti a historici tolik zajímali? Vysvětlení určitě můžeme hledat v jejím příběhu, který je plný zajímavých momentů a sňatek s mužem, který svrhnul její rod, jí staví do fascinujícího postavení. Její existence poskytla marxistickým historikům z Hanoje nástroj k výkladu spojitosti přechodu mezi dynastií Lê a Tây Son. Její láska ke Quang Trungovi je nejzásadnějším nástrojem ve snaze marxistických historiků padesátých let dvacátého století legitimizovat Quang Trungovu vládu a tím i tâysonský režim. Tyto argumenty o významu princezny jako básnířky a jejího vztahu s králem jsou poprvé zveřejněny v časopise *Tập San Nghiên Cứu Văn Sử Địa* (Časopis o literárním, historickém a geografickém výzkumu) v polovině padesátých let mezi záplavou článků oslavující dynastii Tây Son a jejího vůdce Quang Trungu.¹⁰⁶ Pro nové historiky z Hanoje bylo období Tây Son zásadním obdobím ve vývoji revolučních dějin a literatury a navrhovali Srpnovou revoluci¹⁰⁷ označit jako ukončení toho, co Tâysoni začali o sto padesát let dříve.¹⁰⁸ Tâysonské období bylo také významným

---

¹⁰⁶ WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 416.

¹⁰⁷ Srpnová revoluce 1945 - Ho Či Min vyhlásil nezávislost Vietnamu na Francii.

¹⁰⁸ Patricia Pelley: *Postcolonial Vietnam*, New York, 2002, s. 38, citováno podle: WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 416.

předchůdcem nové společnosti snažící se vybudovat Vietnamskou demokratickou republiku. V únoru roku 1956 přední severovietnamský literární kritik a historik tâysonského období, Văn Tân, věnoval skoro půlku svého článku s názvem Giới thiệu văn học Việt-nam thời Tây Sơn publikovaným v časopise *Tập san nghiên cứu văn sử địa số 14*¹⁰⁹ právě o Lê Ngọc Hân. Zmínil mýtus, který spočívá v její neutuchající lásce ke Quang Trungovi a schopnosti vyjádřit lítost národa nad královou předčasnou smrtí a komentuje také její známé literární dílo, skládající se ze dvou slavných básní: první *Tiên thánh thăng hà hoàng hậu ai văn*, známější pod kratším názvem *Ai tư văn* a také druhé, *Văn Tế Vua Quang Trung* (Smuteční/Pohřební velebení Quang Trung). Poté, co Văn Tân ocitoval báseň *Ai tư văn*, okomentoval ji těmito slovy:

„Láska sdílená Lê Ngọc Hân a králem Quang Trungem byla láskou nefalšovanou. Jen díky tomu může být její poezie tak dojemná. To dozajista velkou měrou vysvětluje, že Lê Ngọc Hân milovala svého muže natolik, že byla odhodlaná zemřít, aby on mohl žít. To leckoho přiměje k slzám. Také fakt, že byla schopna vyjádřit agónii manželky nad ztrátou manžela, ale také obavu lidu, který ztratil svého vůdce, neboť je známo, že smrt Quang Trungu byla jednou z mnoha faktorů, jež znamenaly konec éry dynastie Tây Sơn“.

V tomto výkladu Văn Tân spojil hluboké pocity, o kterých věří, že Lê Ngọc Hân vyjadřuje směrem ke svému zesnulému manželovi v pohřební řeči. Autor představuje bolest princezny jako symbol pro pocit celého národa. Pro Văn Tân byl Quang Trung posledním legitimním vládcem Vietnamu, v jeho monografii o dynastii Tây Sơn z roku 1958 píše:

„V roce 1792 král Quang Trung zemřel a přívrženci feudálního zrádce Nguyễn Phúc Ánh (Gia Longa), využili příležitosti k útoku na dynastii Tây Sơn a tím přetočili zpět hodiny historie, a povolili tak otevření dveří pro gangy imperialistických okupantů. Ale nehledě na to všechno, o co se pokoušeli, jak zrádci, tak okupanti byli schopni jen zpomalit vývoj vietnamských dějin po pouhých 150 let (1802-1954). V roce 1954, po velkém vítězství u Điện Biên Phủ byl vietnamský lid schopen nezávislosti, kterou

---

¹⁰⁹ <<http://www.zun.vn/tai-lieu/tap-san-nghien-cuu-van-su-dia-so-14-thang-2-1955-2327/>>.

*měl již národ v minulosti. Napříč celou zemí lidé pokračují v rozvoji toho, co Quang Trung začal a zanechal nedokončené“.*¹¹⁰

Další literární kritik, Nguyễn Lộc, přišel se silnější verzí výkladu ve své knize *Văn học Tây Sơn* v roce 1986:

*„V Básni Ai tư văn autorka vyvolává vzpomínky na svou lásku ke Quang Trungovi. Hovoří o obavách z královy nemoci a svých citech naplněných hlubokým žalem a bolestí před jeho smrtí. Její slova nejsou sice tak srdceryvná, ale dají se brát jako objektivní výpověď o něm samém“.*¹¹¹

V 18. století byl literární svět obohacen řadou chvalozpěvů, které mají společné prvky: využívá se zde přírodních charakteristik (nebe, obloha) jako metafora pro zármutek; vyznání lásky a závěrečné prohlášení začínají zvoláním jako např. „*bêđa*“ nebo „*jaká to škoda*.“¹¹² To splňují i Lê Ngọc Hâniny básně.

Někteří učenci dokonce zpochybňují autenticitu básní. Upozorňovali na základní podobnosti ve struktuře a jazyku jejich básní s vlivným literátem Phan Huy Íchem. Jejich postoj však může být ovlivněn sexistickým předsudkem, že ženy v 18. století nebyly schopny psát kvalitní poezii.¹¹³

2.3.3 Jižní mýtus

V roce 1961 saigonský spisovatel Nguyễn Thượng Khánh tvrdil, že Lê Ngọc Hân byla zodpovědná za otrávení císaře Quang Trung. Princezna sice byla potomkem rodu Lê, ale Khánh tvrdí, že konkrétně přímým potomkem prince Lê Duy Mậta.¹¹⁴ Khánh v časopise *Phổ Thông (Univerzalismus)*¹¹⁵ uvedl, že věděl o tajném dokumentu, předávaném v jeho rodině,

---

¹¹⁰ VĂN Tân: *Cách mạng Tây Sơn*, Hanoi, 1958, s. 231-232, citováno podle: WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 418.

¹¹¹ Nguyễn Lộc: *Văn học Tây Sơn*, 1986, s. 79, citováno podle: WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 419.

¹¹² WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 420.

¹¹³ WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 420.

¹¹⁴ Lê Duy Mật (?-1770) byl vůdce velkého povstání proti rodu Trịnh v 18. století. Mohl to být ale buď její strýc či prastrýc.

¹¹⁵ Literární časopis, šéfredaktor a ředitel byl Nguyễn Vỹ.

který dokazuje, že Lê Ngọc Hân zabila svého manžela Quang Trung. Motivace prý pramenila z domluvy mezi Quang Trungem a čínským císařem Qianglongem (弘曆, 1711-1799), který měl Quang Trungovi dát za ženu jednu ze svých dcer. Khánh píše: „V okamžiku zlosti a žárlivého poblouznění Lê Ngọc Hân otrávila císařovo víno“. ¹¹⁶ Dále tvrdí, že Lê Ngọc Hânin čin byl motivován patriotismem. Autor Đỗ Bang, další autor, který přispíval do časopisu *Phổ Thông*, však poukazuje na fakt, že si tento výrok protiřečí s tvrzením, že vraždila v záchvatu žárlivosti. ¹¹⁷

V následujících číslech časopisu *Phổ Thông* byl Nguyễn Thượng Khánh podroben ostré kritice. Někteří pochybovali o existenci tajného dokumentu a o tvrzení, že byla Lê Ngọc Hân vražedkyní. Jedna z nejvlivnějších kritik Khánhova tvrzení vyšla roku 1961 v říjnovém čísle časopisu *Phổ Thông*. Znamý historik Thiên Sinh poukázal na některé nepřesné prvky v Khanových člancích. Mezi nejkritizovanější myšlenku patří tvrzení, že Lê Ngọc Hânina svatba způsobila nelibost ze strany rodu Lê, neboť si protiřečila s faktem, že svatba byla učiněna na základě domluvy mezi rodem Lê a Quang Trungem. ¹¹⁸ Všechna kritika sloužila pro diskreditování Khanových tvrzení, ale nikdo nevylučoval jejich pravost. *Phổ Thông* byl v Saigonu šedesátých let velice respektovaným a vlivným časopisem. Obecně platilo, že nezveřejňuje bulvární články nebo výstřední tvrzení a často publikoval na svých stránkách odborné články. ¹¹⁹ Prošetřit záhadu údajné vraždy Quang Trung je možné ve smyslu fungující alegorie, jako národního mýtu navrženého pro legitimizaci statutu saigonské vlády v roce 1961. Mýtus uvidíme jasněji, vezmeme-li v potaz spojitost s dalším poněkud zvláštním tvrzením; v roce 1802, po tom co král Gia Long znovu obsadil Phú Xuân, byl Lê Ngọc Hân tak okouzlen, že se s ní údajně oženil. Toto tvrzení zaznělo poprvé v časopise *Nam phong* ¹²⁰ v roce 1920 a bylo tradováno jako populární příběh v různých publikacích v 40. a 60. letech. ¹²¹ Myšlenka, že Lê Ngọc Hân zabila Quang Trung a vzala si krále Gia Longa, nejen popírá severní mýtus o Lê

---

¹¹⁶ <<http://vietnamvanhien.net/nhungkhamphavehoangdequangtrung.pdf>>, s. 22.

¹¹⁷ <<http://www.quansuvn.net/index.php?topic=6078.0>>.

¹¹⁸ <http://vietnamvanhien.net/nhungkhamphavehoangdequangtrung.pdf>>, s. 22.

¹¹⁹ WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 423.

¹²⁰ Nam Phong (Jižní vítr) byl měsíčník, který pravidelně vycházel v letech 1917-1934. Měl podporovat francouzské zájmy, kulturu a přesvědčit intelektuální vietnamskou elitu k přijmutí francouzské nadvlády.

¹²¹ WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, Duke University Press, 2005, s. 423.

Ngọc Hân, ale také jistým způsobem přiděluje legitimitu skrze proces sňatku dynastií Nguyễn. Pokud to opravdu udělala, jak tvrdí Khánh, byla by tedy ve skutečnosti loajální k dynastií Lê a ne Tây Sơn. Učinila-li tak pod záminkou záchrany národa před Quang Trungem, který může být vnímán, že skrze špatně koncipovanou svatbu s dcerou čínského císaře určil směr vedoucí k čínské dominanci, je mýtus o Quang Trungově nadřazenosti o to více nejistý.¹²² Legitimita nguyễnovského režimu byla zásadní pro francouzský protektorát, jelikož existence císaře dynastie Nguyễn a jeho spolupráce s Francouzi zformovala hlavní mechanismus pro obhajobu francouzské nadvlády nad severním a středním Vietnamem.¹²³

Pokud jsou tedy Tây Sơn vnímáni jako legitimní, bylo by pro Nguyễny nelegitimní převzít vládu nad tâysonským teritoriem. Byla-li vláda Nguyễn nelegitimní v roce 1802, pak by byl stejně vnímán i francouzský protektorát. Tím by i Francouzi ztratili hlavní ideologickou obhajobu jejich vlády. Takto by mýtus o Lê Ngọc Hânině vraždě Quang Trung a její svatbě se Gia Longem posloužil jako mýtus o kontinuitě, která legitimizuje jak nguyễnovskou vládu, tak francouzskou kolonizaci Vietnamu v 19. století.

V dějepisectví marxistické Hanoje 50. a 60. let poskytovalo rolnické povstání příklad legitimní historické nekontinuity rodu Nguyễn a feudalismu. Tato nekontinuita dovoľovala severním historikům, jako byl např. Văn Tân, uznávat formální, romantickou vizi vietnamské historie, v které rolnické povstání, i když neúspěšné, žilo pod povrchem feudálních režimů, které až se rozpadnou, vyústí tak v konečnou socialistickou revoluci. Když je mýtus o vraždě Quang Trung a jeho manželkou spojován se sňatkem Lê Ngọc Hân s Gia Longem, diskredituje tak tâysonský režim a propůjčuje legitimní kontinuitu právě Gia Longovi. Přestože mýtus o Lê Ngọc Hân vznikl v Saigonu v 60. letech (sloužil nekomunistickým intelektuálům), stejnou funkci sehrál opoziční mýtus pro jejich protějšky na severu. Tento mýtus posloužil pro posílení nároků nekomunistického jihu na jeho historickou legitimitu spojenou s postavou obecně známou jako představitel citu vietnamského lidu, a ženy, jež přesahuje diskontinuitu tâysonského období.¹²⁴

---

¹²² WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 424.

¹²³ David G. Marr: *Vietnamese anti-colonialism 1885–1925*, Berkley: University of California Press, 1971, citováno podle: WILCOX, Wynn: *Women and mythology in vietnamese history*, New York, 2005, s. 423.

¹²³ Ibid., s. 424.

¹²⁴ Ibid., s. 426.

3. Tây Sơn festival

Tây Sơn festival (neboli *Đổng Đa*¹²⁵ festival) hraje důležitou roli v duchovním životě lidí, kteří v této oblasti žijí. Festival se koná pátý den prvního lunárního měsíce každého roku. Je organizován v Nghia Binh. Tento festival je považován za jeden z největších z festivalů v Binh Định - trvá celých sedm dní. Během těchto sedmi dnů mají účastníci možnost prožít velice pronikavou a živou atmosféru. Druhý den festivalu je považovaný za hlavní. Festival oslavuje vůdce povstání Tây Sơn, především pak Quang Trung, který je pro Vietnamce národním hrdinou. Ve vesnici Kiên Mỹ, kde se Quang Trung narodil, můžeme najít muzeum na jeho počest, které bylo postaveno k jeho uctívání. Tam se první den festivalu pokládají obětiny a pálí se vonné tyčinky. Vedle uctívání hlavního vůdce tohoto povstání se festival také koná za účelem připomenutí si a oslavování vítězství v Đổng Đa nad Čchingy v roce 1789.¹²⁶

Jako ostatní tradiční festivaly, tak i Tây Sơn festival zahrnuje několik rituálních obřadů. Tradiční obřad začíná připomínkou všech vůdců povstání. Festival zahrnuje mnoho aktivit souvisejících s národností *Việt* (Kinh) a *Ba Na*.

Obřad se otevírá pochodem „armády vojáků“, kteří drží v ruce luky, meče a jiné zbraně. Za nimi pak jede na slonu představitel Quang Trung, doprovázen dalšími slony a také mandaríny a vojevůdci, držícími vlajky. Quang Trung byl znám pro jeho netypické vojenské formace před bojem, které se také během festivalu simulují. Tančí se, a hrají se skladby na gongy, které doprovází lesní rohy a bubny. Vedle toho také festival zaujme mnoha představeními, týkajícími se bojových umění. Mezi turisty a návštěvníky aktéři napodobují dva druhy bojových umění: boj s holemi v rukou a tzv. *Hùng kê quyền*, což je vietnamská forma Kung-fu, která používá k boji ruce a nohy místo zbraní.

Během festivalu je také možnost shlédnout a zúčastnit se soupeření s bubny, které jsou připomínkou tâysonských bojů, při kterých se rytmicky a bojovně bubnovalo na dvanáct kožených bubnů, symbolizujících dvanáct znamení zvěrokruhu, které měly zvednout morálku

---

¹²⁵ V dnešní Hanoji. Zde bylo poraženo čchingské vojsko.

¹²⁶ HUỖNH Yên Trầm My (ed.): Việt Nam: *Lễ hội cổ truyền. Traditional Festivals of Vietnam*. NXB Đà Nẵng, 2002., s. 48.

vojákům a vystrašit nepřítele.¹²⁷ Tento boj je velice náročný a dokáže ho jen pár aktérů¹²⁸. Netýká se to však pouze mužů. Generálka Bùi Thị Xuân, jedna z hlavních vůdčích postav týsonského povstání, která byla obdařena nejen šarmem a krásou, ale také bojovými dovednostmi, se stala vzorem pro ženy, které se také na bubenický obřad připravují. Říkají si „*Hoa hậu những miền đất võ*“ („krásky ze Zemí bojových umění“).¹²⁹ Dále se recitují básně a zpívají písně.

Obě postavy, Quang Trung i Lê Ngọc Hân, jsou významnými postavami vietnamské historie. Jsou po nich pojmenovány ulice, školy, divadla a rodiče se jejich jmény inspirují při pojmenování potomka. Téma jejich lásky se odráží i v námětech divadelních her či písní a v roce 2010 byl natočen devadesátiminutový historický film *Tây Sơn Hào Kiệt* (*Hrdinové Tây Sơnu*).¹³⁰

---

¹²⁷ <<http://www.vo-thuat.net/article.php?sid=3226>>.

¹²⁸ Členka Quang Trungova muzea, Hoàng Mai, byla ve svých dvaceti letech vybrána jako hlavní bubenice festivalu a stala se v těchto imitativních bojích ikonou.

¹²⁹ <<http://www.vo-thuat.net/article.php?sid=3226>>.

¹³⁰ <<http://vietnamnews.vn/life-style/232520/movie-industry-struggles-to-make-historical-films.html>>.

Závěr

V rámci vytyčeného cíle této práce bylo na základě dostupných pramenů a literatury v předchozích kapitolách popsáno tâysonské povstání a významná osobnost 18. století, Lê Ngọc Hân.

K lepší orientaci v tomto komplikovaném období pokládám za nezbytný první krok popsat politické a administrativní uspořádání vietnamského státu před tâysonským povstáním a stručně představit důležité události 15. až 17. století. Rozhodla jsem se proto uvést tento obecný úvod pro lepší pochopení následujících podkapitol, které tâysonské povstání charakterizují a osvětlují. V těchto podkapitolách jsem se snažila rozebrat hlavní příčiny tohoto povstání, představit jejich hlavní iniciátory se zaměřením na toho nejslavnějšího, Quang Trung. Věnovala jsem se chronologickému, avšak stručnějšímu popisu průběhu povstání. V publikacích narazíme na nespočet jmen a datací, jejichž zpracování by bylo hodné diplomové práci. Uvážila jsem tedy, že se zmíním jen o těch hlavních a důležitých taženích, která se vepsala do dějin. Představuji také dynastii Tây Sơn, její nastolení, panovníky a v neposlední řadě také její vliv na vietnamskou společnost. Tuto velkou kapitolu ukončuji smrtí Quang Trung, která je dodnes nevyřešenou otázkou, a následným pádem dynastie.

Druhou větší kapitolu pak věnuji osobnosti Lê Ngọc Hân, kterou představuji jako básnířku, a také jako manželku Quang Trung. O Lê Ngọc Hân se bohužel nedochovalo mnoho materiálů a vedou se spory i autorství jejích básní. O jejím životě jsem se tedy převážně dočetla ve vietnamských kronikách, které pro mě osobně byly vcelku složité na překlad, a v krátkých internetových článcích, které se ovšem na kroniky odvolávaly nebo z nich byly přímo přejaty a upraveny. V dalších podkapitolách se snažím obecně představit její literární díla (básně) a přišlo mi vhodné se i zmínit o stylech a hlavních představitelích literatury osmnáctého století. Dále se věnuji dvěma mýtům, které stále řeší současní literáti. Na jedné straně prokomunističtí literáti, kteří ji vidí jako důležitou a významnou osobnost a na druhé straně jihovietnamští autoři, kteří v ní vidí vražedkyni a zrádkyni.

V poslední kapitole se krátce věnuji festivalu Tây Sơn, který je dodnes velmi populární a doprovázejí ho několikadenní slavnosti a exhibice.

V příloze přikládám úryvek básně (osm slok) od Lê Ngọc Hân s názvem „Ai tư vãn“, který jsem přeložila do češtiny a přebásnila. Použila jsem ich-formu, která mi přišla vůči obsahu osobnější a lépe se mi tvořila. Báseň jsem překládala z moderní vietnamštiny střídavým rýmem a-b-a-b.

Bibliografie

ĐÀO Duy Anh: *Lịch sử Việt Nam từ nguồn gốc đến thế kỷ XIX*, 2 tập, NXB Văn hóa - Thông tin, 1958, VNTN-LS74.

DUTTON, George. *The Tây Sơn uprising: society and rebellion in eighteenth-century Vietnam*. Southeast Asian ed. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books, 2008.

DUTTON George: *The Hoàng Lê Nhất Thống Chí and Historiography of late eighteenth-century Đại Việt*, Journal of Southeast Asian studies, 36 (2), pp 171-190, 2005. pdf

HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján a STRAŠÁKOVÁ Mária. *Slovník vietnamské literatury*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011, 350 s.

HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária. *Dějiny Vietnamu*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 357 s. Dějiny států.

HUỲNH Yên Trầm My (ed.): Việt Nam: *Lễ hội cổ truyền. Traditional Festivals of Vietnam*. NXB Đà Nẵng, 2002, 239 p.

CHAPUIS, Oscar. *A history of Vietnam: from Hong Bang to Tu Duc*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1995, xix, 216 p.

LAMB, Helen Boyden. *Vietnam's will to live: resistance to foreign aggression from early times through the nineteenth century*. New York: Monthly Review Press, 1972, viii, 344 p.

LI, Tana. *Nguyễn Cochinchina: southern Vietnam in the seventeenth and eighteenth centuries*. Ithaca, New York.: Southeast Asia Program Publications, 1998, 194 p.

NGUYỄN Khắc Viện: *Vietnam – A historical sketch*. Published 1974 by the Foreign Languages Publishing House in the Democratic Republic of Vietnam, 390 p.

NGUYỄN Khắc Viện, NGUYỄN Văn Hoàn a NGỌC Hữu. *Anthologie de la littérature vietnamienne*. Paris: L'Harmattan, c2000-c2004, v. <1-3>.

NGUYỄN Khắc Viện: *Dějiny Vietnamu*. Nakladatelství Pravda, Bratislava, 1978, 331 s.

SLAVICKÁ, Nguyễn Thị Bình. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2008, 224 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze.

TRƯỜNG Hữu Quỳnh: *Đại Cương Lịch Sử Việt Nam, tập I.*, Nhà xuất bản Giáo dục, 2005.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka: *Feudalismus v zemích Dálného východu I.*, Univerzita Karlova, Praha, 1983. 216 s.

WILCOX, Gadkar Wynn: *Women and mythology in vietnamese history: Lê Ngọc Hân and Hồ Xuân Hương, and the production of historical continuity in Vietnam*, position 13:2, Duke University Press, 2005, [online] s. 411 – 439 s.

PHAN Huy Lê: *Vietnamese studies*: New series no. 21 (91). *Quang Trung, the Hero of 1789 in Vietnam*. Hanoi, 1989, 167 s.

Internetové zdroje:

Viet Sciences [online]. 2005 [cit. 2013-06-22]. *Những bài viết về Ngọc Hân*. Dostupné z WWW: <<http://vietsciences.free.fr/vietnam/danhnhan/vua/chuongtrinhphanphuluc.htm>>.

Vietnam Breaking News [online]. 2010 [cit. 2013-06-22]. *Honoring national culture on first water stage*. Dostupné z WWW: <<http://vietnambreakingnews.com/2010/03/honoring-national-culture-on-first-water-stage/#.UYa6uspZh-d>>.

Vietnam Breaking News [online]. 2008 [cit. 2013-06-22]. *Village home to queen*. Dostupné z WWW: <<http://vietnambreakingnews.com/2008/08/village-home-to-queen/#.UYa008pZh-c>>.

Việt Nam News [online], 2012 [cit. 2013-06-12]. *Movie industry struggles to make historical films*. Dostupné z WWW: <<http://vietnamnews.vn/life-style/232520/movie-industry-struggles-to-make-historical-films.html>>.

ZUN.vn [online]. 2013 [cit. 2013-04-15]. *Tập san nghiên cứu Văn Sử Địa - Số 14, tháng 2 – 1956*. Dostupné z WWW: <<http://www.zun.vn/tai-lieu/tap-san-nghien-cuu-van-su-dia-so-14-thang-2-1955-2327/>>.

Vo-thuat.net [online]. 2008 [cit. 2013-04-15]. *Tay Son Binh Dinh Festival*. Dostupné z WWW: <<http://www.vo-thuat.net/article.php?sid=3226>>.

Klub Hanoi [online]. 2003 [cit. 2013-05-02]. *Přehled zemědělství ve Vietnamu*. Dostupné z WWW: <<http://www.klubhanoi.cz/pdf/iczemed.pdf>>.

Freedom for Vietnam – freedom and democracy, the only way to prosper [online]. 2011 [cit. 2013-06-12]. *A poem by emperor Quang Trung*. Dostupné z WWW: <<http://freedomforvietnam.wordpress.com/2011/02/18/a-poem-by-emperor-quang-trung/>>.

Việt Nam Văn Hiến [online]. 2006 [cit. 2013-06-12]. *Quang Trung*. Dostupné z WWW: <<http://vietnamvanhien.net/nhungkhamphavehoangdequangtrung.pdf>>.

Việt Báo [online]. 2006 [cit. 2013-06-22]. *Tiếng kêu cứu từ phần mộ Ngọc Hân công chúa*. Dostupné z WWW: <<http://vietbao.vn/Van-hoa/Tieng-keu-cuu-tu-phan-mo-Ngoc-Han-cong-chua/65052603/181/>>.

Michigan State University – Asia Studies Center [online]. 2013 [cit. 2013-05-02]. *Vietnam – history*. Dostupné z WWW: <http://asia.isp.msu.edu/wbwoa/southeast_asia/vietnam/history.htm>.

Nam kỳ lục tỉnh [online]. 2007 [cit. 2013-04-22]. *Ngọc Hân công chúa*. Dostupné z WWW: <<http://namkyluctinh.org/a-tgtpham/nvsam/vhnamha/namha-ngochan.pdf>>.

Báo điện tử đảng cộng sản Việt Nam [online]. 2009 [cit. 2013-03-12]. *Lê Ngọc Hân: Hoàng hậu tài sắc vẹn toàn*. Dostupné z WWW: <http://dangcongsan.vn/cpv/Modules/News/NewsDetail.aspx?co_id=30680&cn_id=378500>.

Khâm Định Việt sử Thông giám cương mục [online]. 2012 [cit. 2013-07-03]. *Quốc sử quán triều Nguyễn, 1856-1881, s. 1003*. Dostupné z WWW: <<http://edu.net.vn/media/p/455300/download.aspx>>.

Hoàng Lê nhất thống chí [online]. Dostupné z WWW: <<http://namkyluctinh.org/a-sachsuvn/HoangLeNhatThongChi%5B1%5D.pdf>>.

TRẦN, Trọng Kim: Việt Nam sử lược [online]. 1920, 252 s., 2012 [cit. 2013-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://edu.net.vn/media/p/455299.aspx>>.

Dựng nước – Giữ nước [online]. 2009 [cit. 2013-08-11] *Những khám phá về hoàng đế Quang Trung*. Dostupné z WWW: <<http://www.quansuvn.net/index.php?topic=6078.0>>.

Příloha 1. Přeložený úryvek básně Ai tư vãn

Ai tư vãn

Gió hiu hắt phòng tiêu lạnh lẽo,
Trước thềm lan, hoa héo ron ron.
Cầu Tiên khói tỏa đỉnh non,
Xe rồng thăm thẳm, bóng loan dầu dầu.

Nỗi lai lịch dễ hầu than thở,
Trách nhân duyên mờ lẽ cố sao?
Sầu sâu, thăm thẳm xiết bao...
Sầu đầy giọt bể, thăm cao ngất trời!

Từ cò thăm trở vời cõi Bắc,
Nghĩa tôn phù vãng vặc bóng dương.
Rút dây vãng mệnh phụ hoàng,
Thuyền lan chèo quẻ thuận đường vu quy.

Trăm ngàn dặm quãng chi non nước;
Chữ "nghĩ gia" mừng được phải duyên.
Sang yêu muôn đội ơn trên,
Rõ ràng về thúy, nổi chen tiếng cầm.

Lượng che chờ, vụng làm nào kẻ,
Phận định ninh cần kẻ mọi lời.
Dẫu rằng non nước biến dời,
Nguồn tình ắt chẳng chút vơi đâu là.

Lòng đùm bọc thương hoa đoái cội,
Khắp tôn thân cùng đội ơn sang.
Miếu đường còn dấu chưng thờ,
Tùng thu còn rậm mấy hàng xanh xanh.

Nhờ hồng phúc, đôi cảnh hòe quế,
Được hơi dương dây rễ cùng tươi.
Non Nam lần chúc tuổi trời,
Dâng câu Thiên Bảo, bày lời Hoa Phong.

Những ao ước trập trùng tuổi hạc,
Nguyên trăm năm ngỗ được vầy vui.
Nào hay sông cạn, bể vùi,
Lòng trời giáo giở, vận người biệt ly.

Žalozpěv

Noční místností ledový dech větru vane,
před domem záhon květů vadnoucích.
Pro Vás dým vonných tyčinek, můj pane,
z kočáru zůstal snad záblesk stínu planoucí

Bolestný nárek svého hlasu slyším jen,
z jediné lásky navždy ztracené mě zebe.
Nevýslovná bolest mučivá už není sen,
hluboké moře smutku dotýká se nebe.

Samotná vzdálená domovu se rázem
ocitám,
jste mým sluncem a pro Vás láskou planu.
Slov otce vyslyším a příkaz poslouchám,
pokornou manželkou Vaší ráda se stanu.

Ač daleko, předaleko od svého domova,
Však šťastná za vroucí cit, jež dostávám.
Za vztah, milost a lásku děkuji Vám znova,
hlas podobný hudbě vděčně poslouchám.

Tak velkoryse přehlížíte moje chyby
jsem v dobrých rukou něžně sevřená,
Kameny hor i proudy vod mění se v sliby,
jen pramen naší lásky stále vyvěrá.

Milovat květ, však zároveň si všimnout
kmene,
díky Vám se rodině slávy dostává.
Památka mého otce stále vidět, cítit je pane,
vedle svatyně řada borovic je vsazená.

Veliké štěstí nám dalo dvě děti,
a jen Vaší zásluhou žijí a rostou.
Celá země Vás ve vysokém věku vidí,
jen upřímná a vznešená slova řkou.

Má velká touha prožít s vámi dlouhá léta,
sen o lásce a štěstí velikém jak dosud.
Kdo pomyslel by, že přijde smrt a po všem
veta,
ach, tak nelítostně rozdělil nás osud.

Příloha 2: Přehled vietnamských dynastií

Legendární dynastie Hồng Bàng	2879 – 258 př. n. l.
Dynastie Thục	258 208 př. n. l.
<i>Období čínské nadvlády</i>	
Dynastie Raná ly	542 – 602 n. l.
Vláda rodu Khúc	905 – 930 n. l.
Dynastie Ngô	938 – 965 n. l.
<i>Období dvanácti knížectví</i>	
Dynastie Đinh	968 – 980 n. l.
Dynastie Raná Lê	981 – 1009 n. l.
Dynastie Pozdní Ly	1010 – 1225 n. l.
Dynastie Trần	1225 – 1400 n. l.
Dynastie Hồ	1400 – 1407 n. l.
Restaurovaná dynastie Trần	1407 – 1413 n. l.
<i>Nadvláda čínské dynastie Ming</i>	
Dynastie Pozdní Lê	1428 – 1789 n. l.
<i>Králové rodu Mạc (1527 – 1592)</i>	
<i>Králové rodu Trịnh (1545 – 1787)</i>	
<i>Králové rodu Nguyễn (1600 – 1802)</i>	
Dynastie Tây Sơn	1778 – 1802 n. l.
Dynastie Nguyễn	1802 – 1945 n. l.

Zdroj: HLAVATÁ, Lucie, IČO Ján, KARLOVÁ Petra, STRAŠÁKOVÁ Mária. *Dějiny Vietnamu*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 357 s. Dějiny států, s. 301 - 304

Příloha 3. Obrázky

Obr. 1: Mince vyráběné dynastií Tây Sơn, zdroj:
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Quang_Trung_Thong_Bao.png

Obr. 2: Socha bratří Tây Sơn.

Zdroj: http://vi.wikipedia.org/wiki/T%E1%BA%ADp_tin:Nhac_Brothers.JPG

Obr. 3: Quang Trung a Lê Ngọc Hân. zdroj:
<http://www.cuocsongviet.com.vn/index.asp?act=detail&mabv=3976>

Obr. 4: Hrobý Lê Ngọc Hân a její dvou dětí v Thăng Longu.

Zdroj: <http://www.thegioianh.vn/show.aspx?cat=014001&nid=3030>

Obr. 5: Festival Tây Sơn.

Zdroj: http://a8.vietbao.vn/images/vn875/van-hoa/75183337-189543_duoituongTaySSon.jpg

Obr. 6: Jezdecká socha Quang Trung v Bình Định.

Zdroj: <http://hoanghuyquyet.vnweblogs.com/mobile.php?op=ViewArticle&blogId=8627&articleId=92233>

Obr. 7: Vlajka dynastie Tây Sơn

Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/3a/Tay_Son_Dynasty_Flag.svg/336px-Tay_Son_Dynasty_Flag.svg.png

Příloha 4: Mapa Vietnamu 18. století

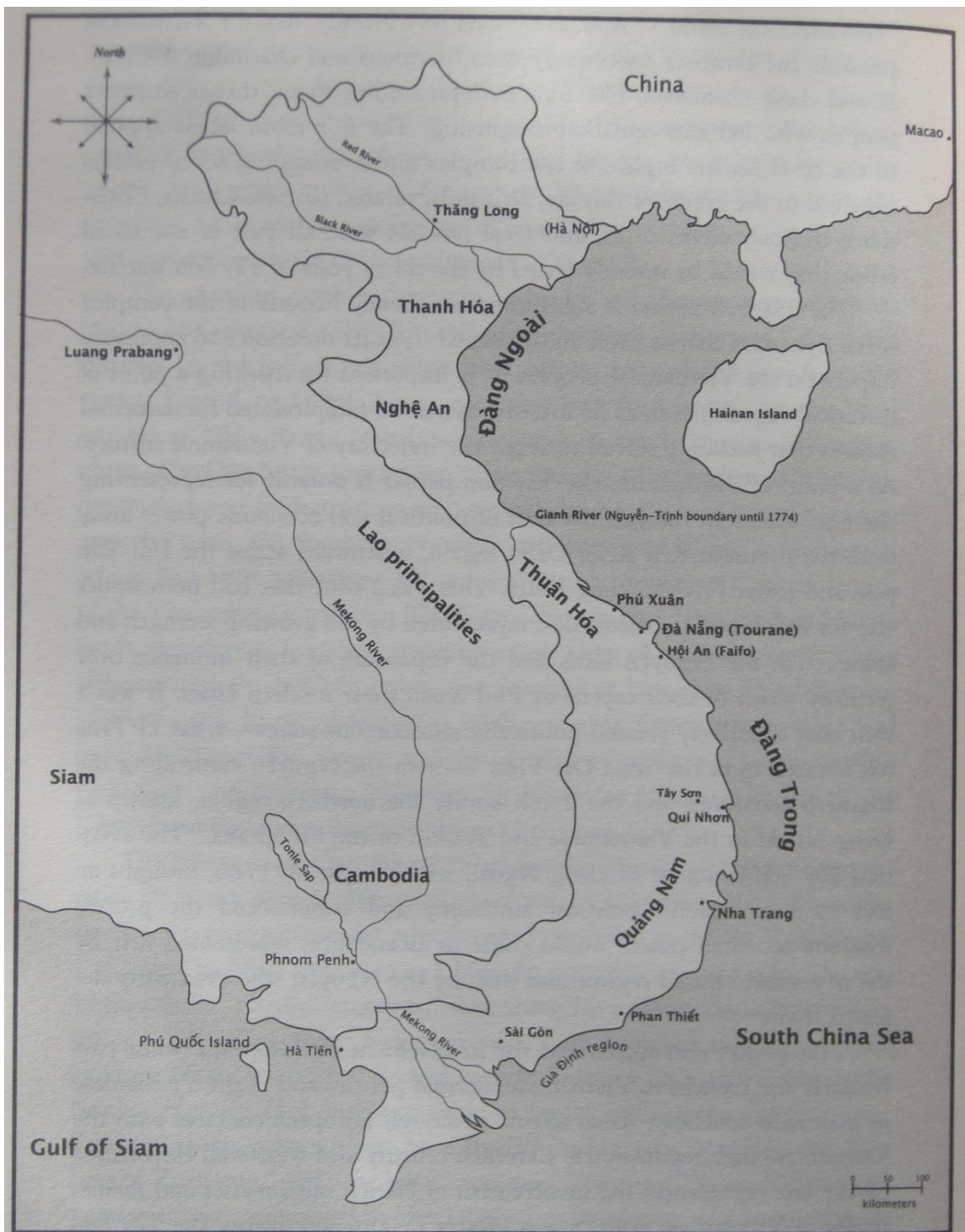

FIGURE 1. Map of Đại Việt in the eighteenth century. Map shows major urban centers, rivers, and the division between Trịnh and Nguyễn territories that existed before 1774.

Zdroj: Dutton George, *The Tay Son Uprising, society and rebellion in eighteenth-century Vietnam*. Bangkok, University of Hawaii press, 2006, s. 4.